

ULTRADIEPE

WELKOM

#UDGseminar2018

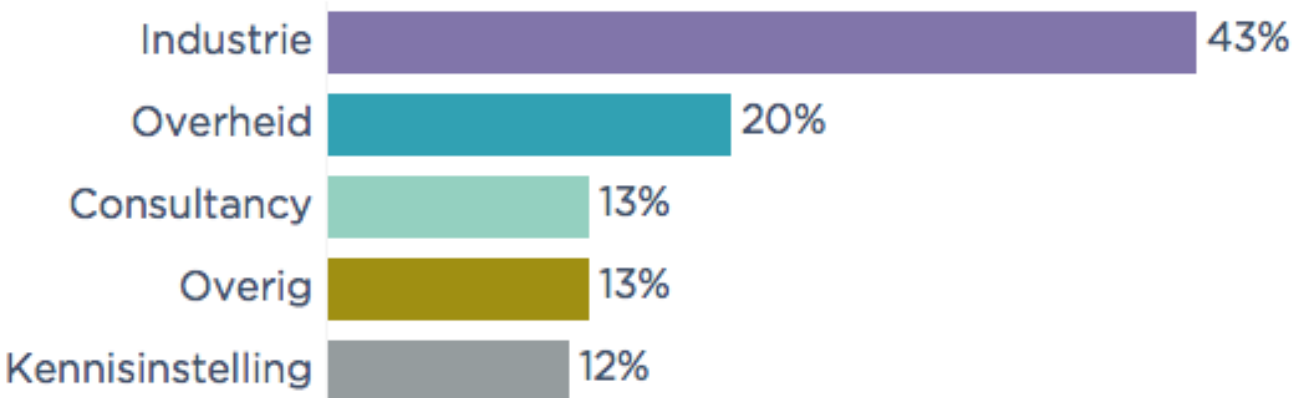
Marcel Hoenderdos

Manager Communicatie & Public Affairs bij EBN B.V.

#UDGseminar2018

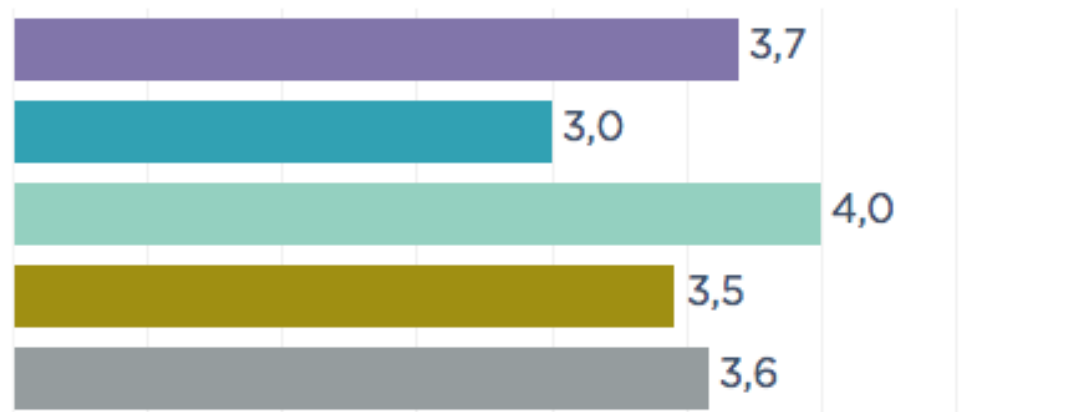
Wie zit er in de zaal

Aanmeldingen per sector

Technische kennis

Gemiddelde: 1 (geen kennis) tot 5 (expert)

Programma

09.50 Welkom Jan Willem van
Hoogstraten

10.05 Introductie EZK

10.15 Green Deal UDG &
Risicobeheersing: Veilig en
verantwoord

11.00 Maak kennis met de
consortia

12.00 Geo-thermie-logie
voor niet geologen

12:25 Lunch

13.25 KEP & EWP

14.20 Column Frank Schoof
Stichting Platform
Geothermie

14.30 Koffie

15.00 Gesprek met experts

16.00 Afsluiting

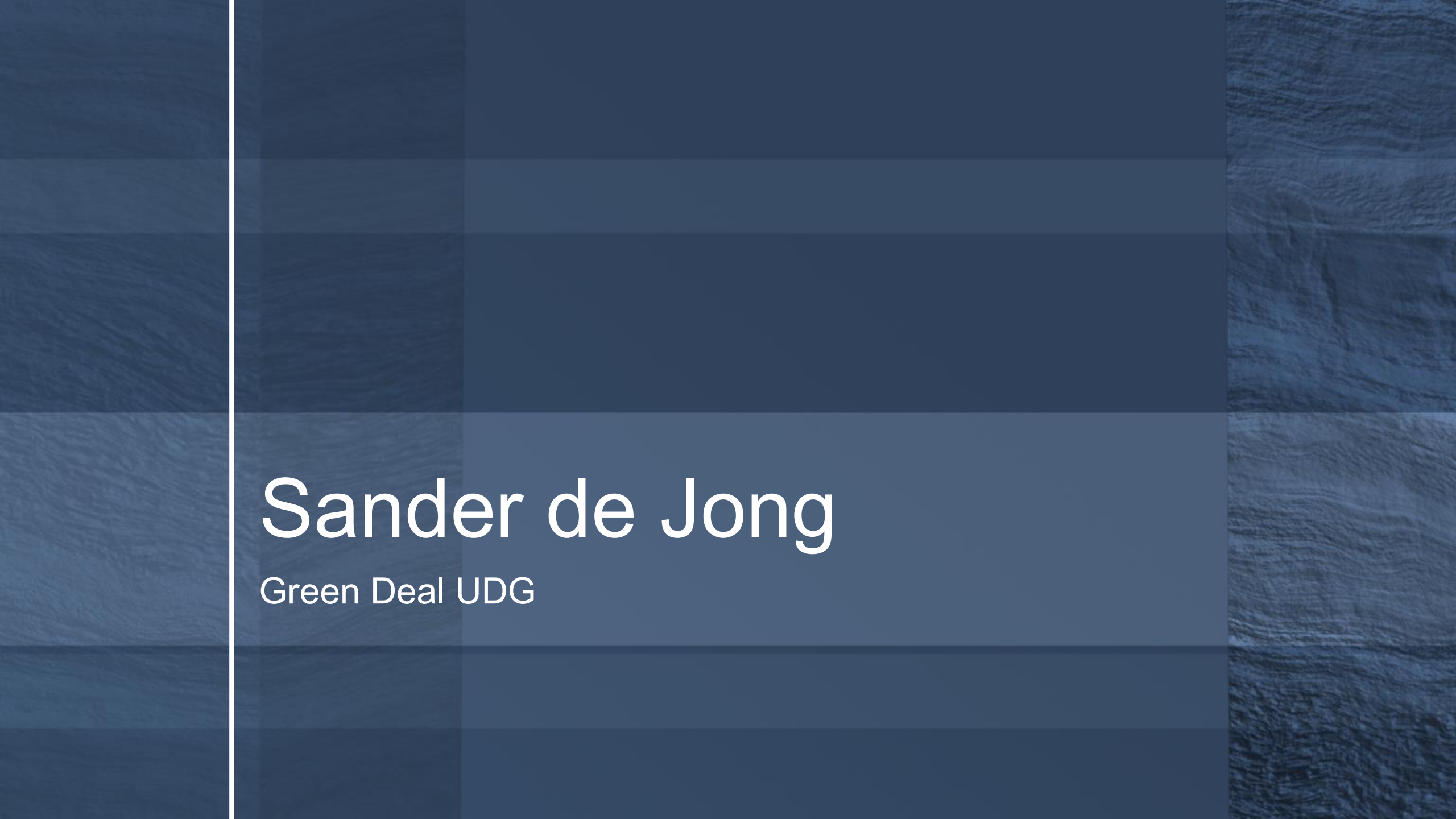
16.25 Borrel

Jan Willem van Hoogstraten

CEO bij EBN B.V.

Bert de Vries

Plaatsvervangend Directeur Generaal Energie, Telecom en
Mededinging bij Ministerie EZK

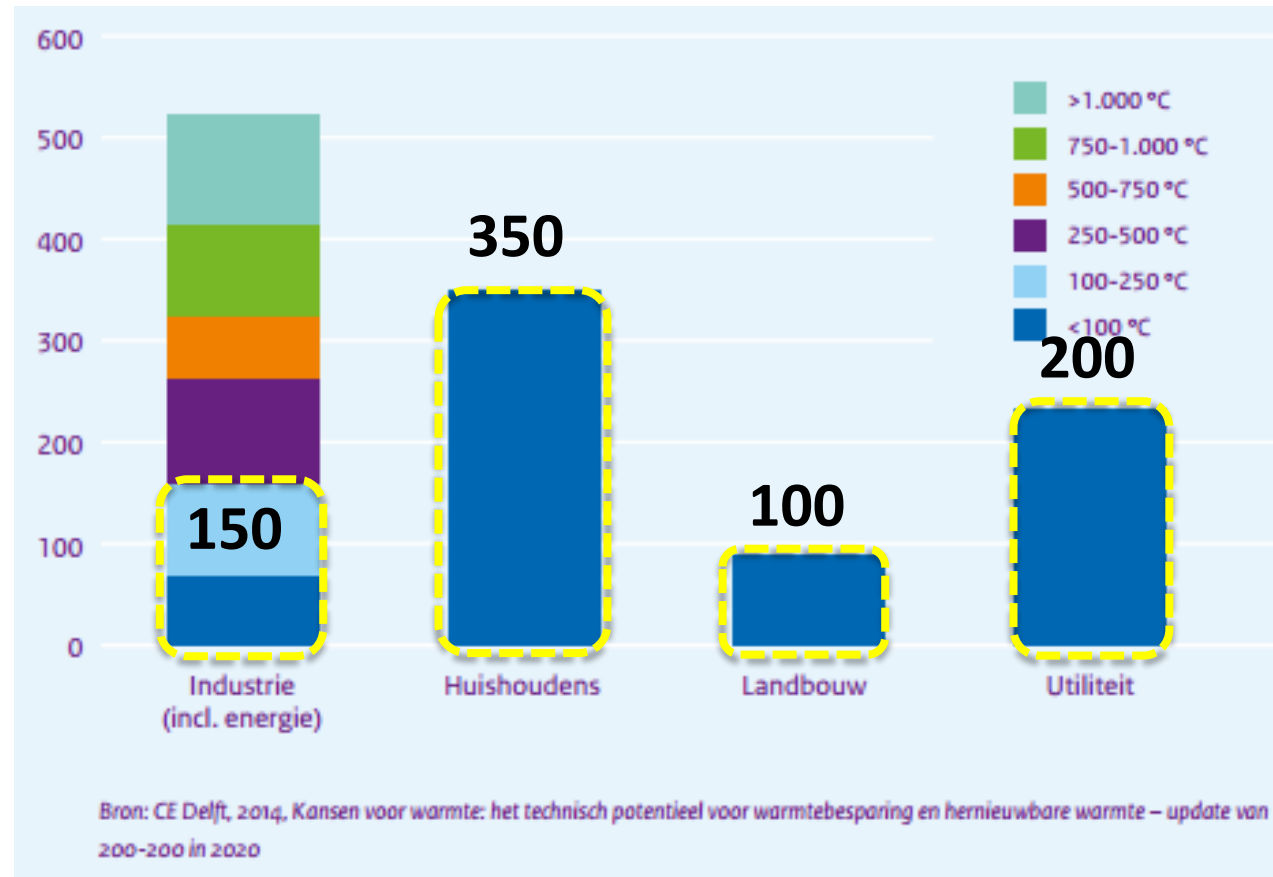
Sander de Jong

Green Deal UDG

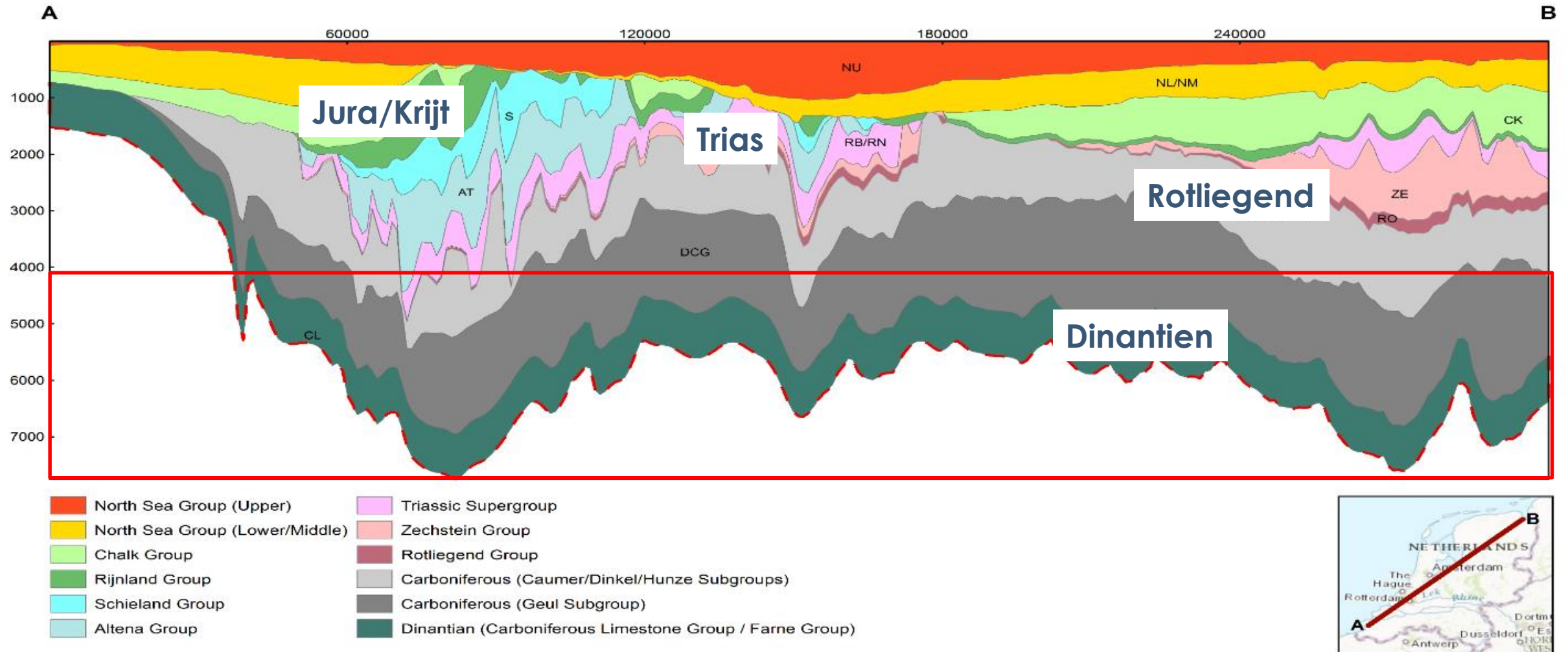
9 juni 2016

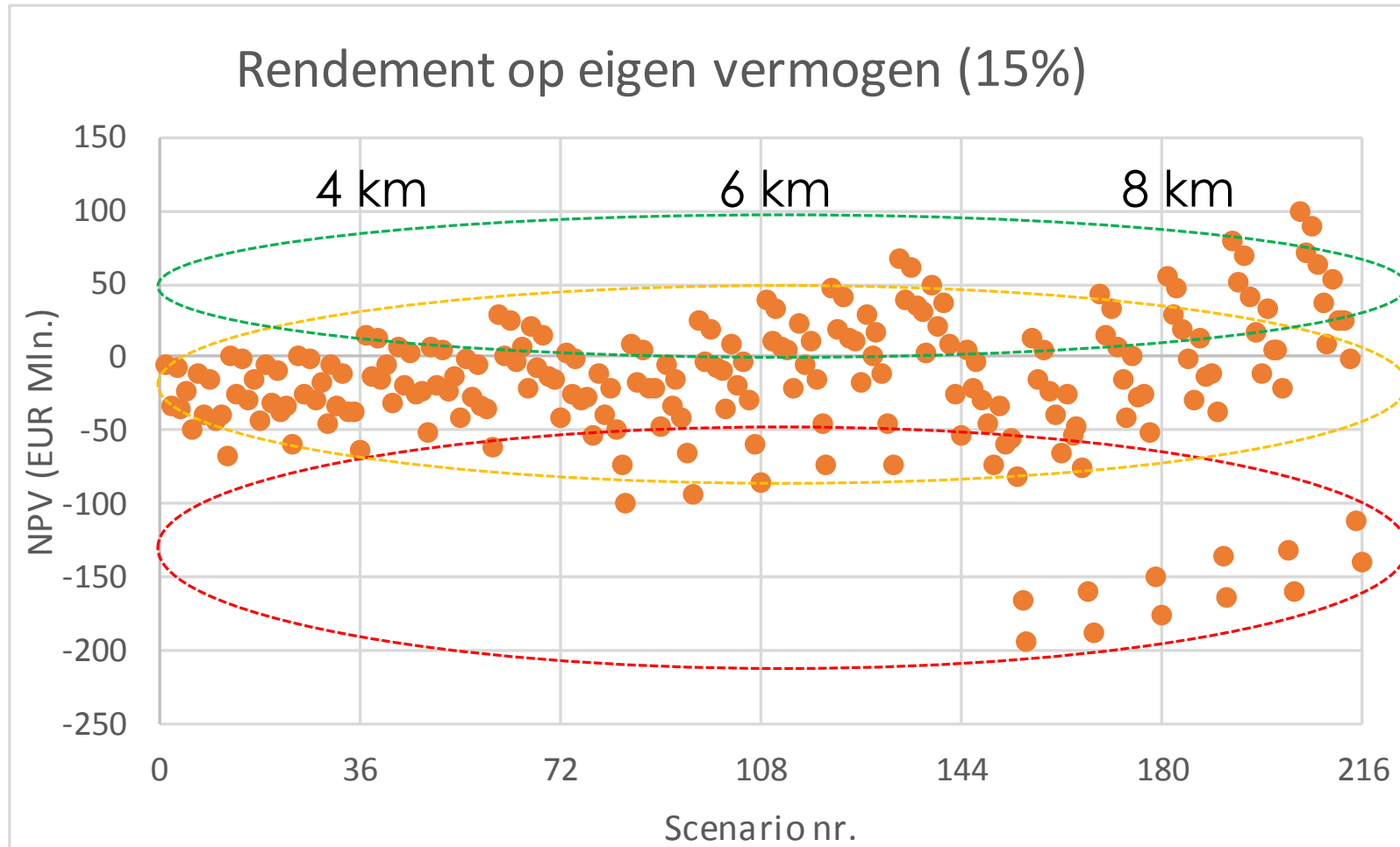
Aanzienlijke warmtevraag

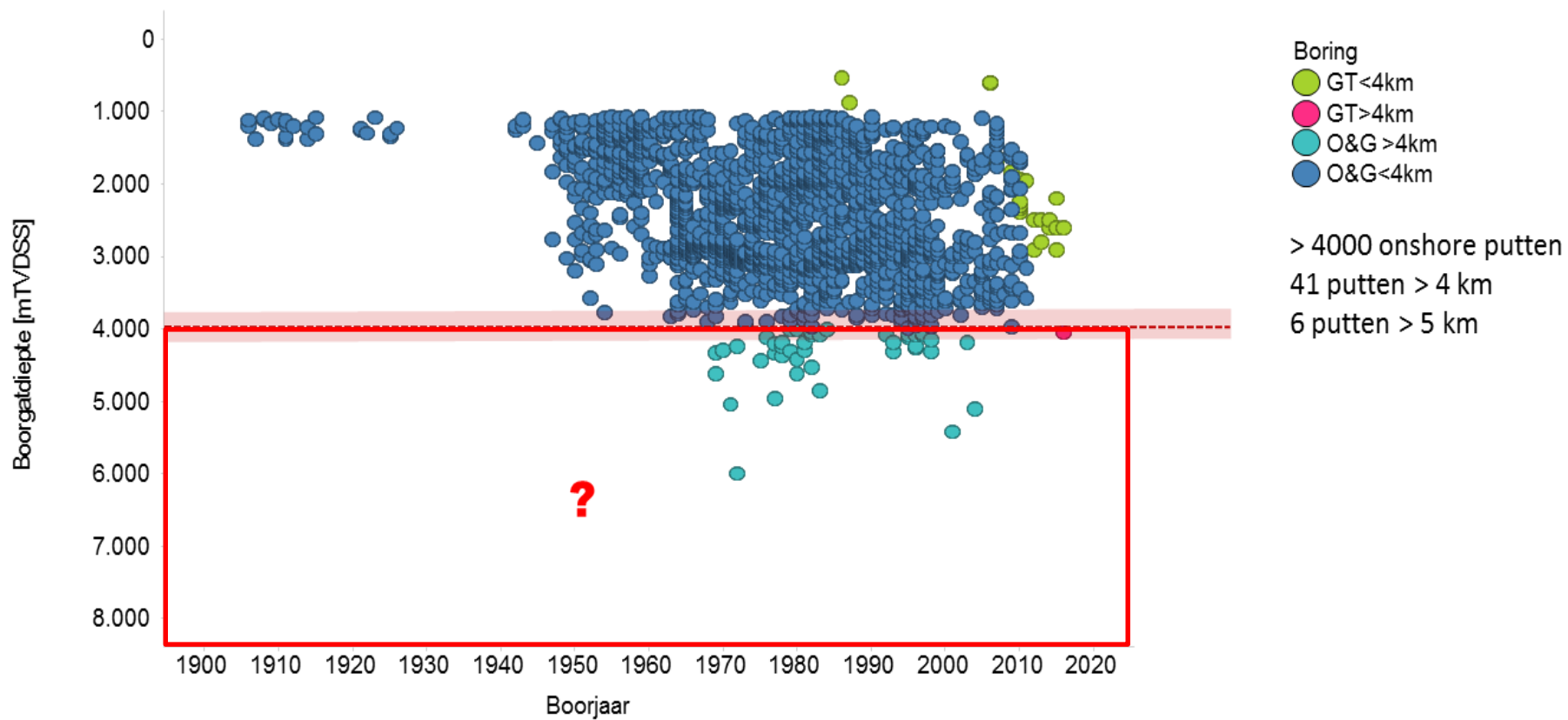
Dinantien play veelbelovend

Business case mogelijk

Ondergrond onbekend

Identificatie marktpartijen

Warmtevragers

- Industrie
  - Warmte(netwerk)bedrijven
  - Zekerheid warmte-afname
-

Operators

- 'Gewone' geothermiebedrijven, buitenlandse geothermiebedrijven, olie- en gasbedrijven, mogelijk EBN, investeerders
- Kennis en expertise ondergrond, voldoende kapitaalskrachtig

Identificatie potentiële projecten

Subplay Noord

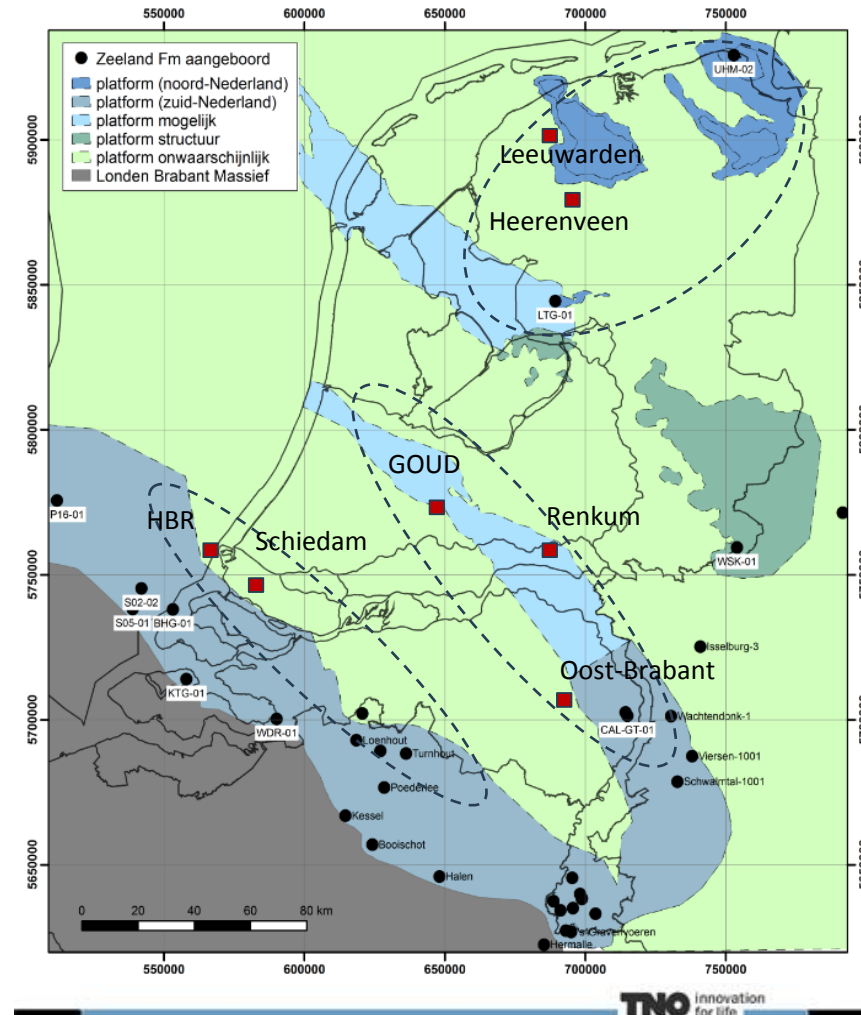
- Project Leeuwarden
- Project Heerenveen

Subplay Midden

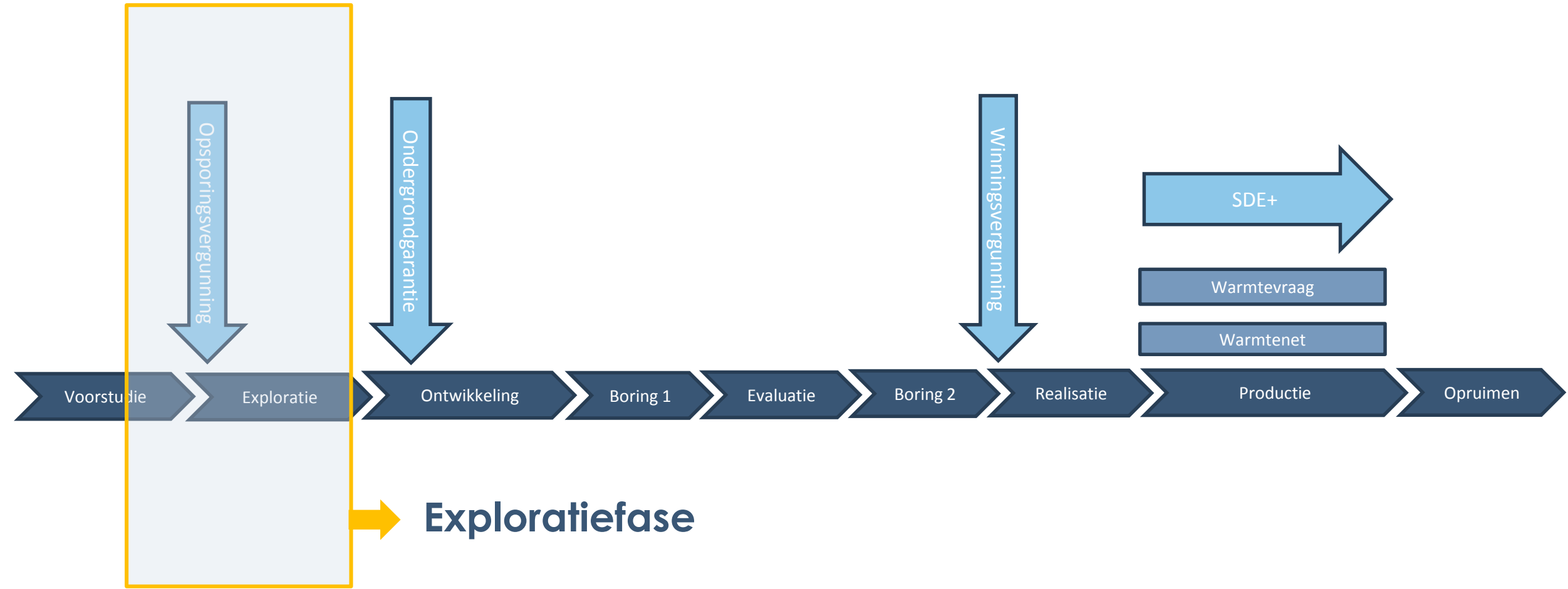
- Project GOUD
- Project Renkum
- Project Oost-Brabant

Subplay Zuid

- Project Havenbedrijf
- Project Schiedam

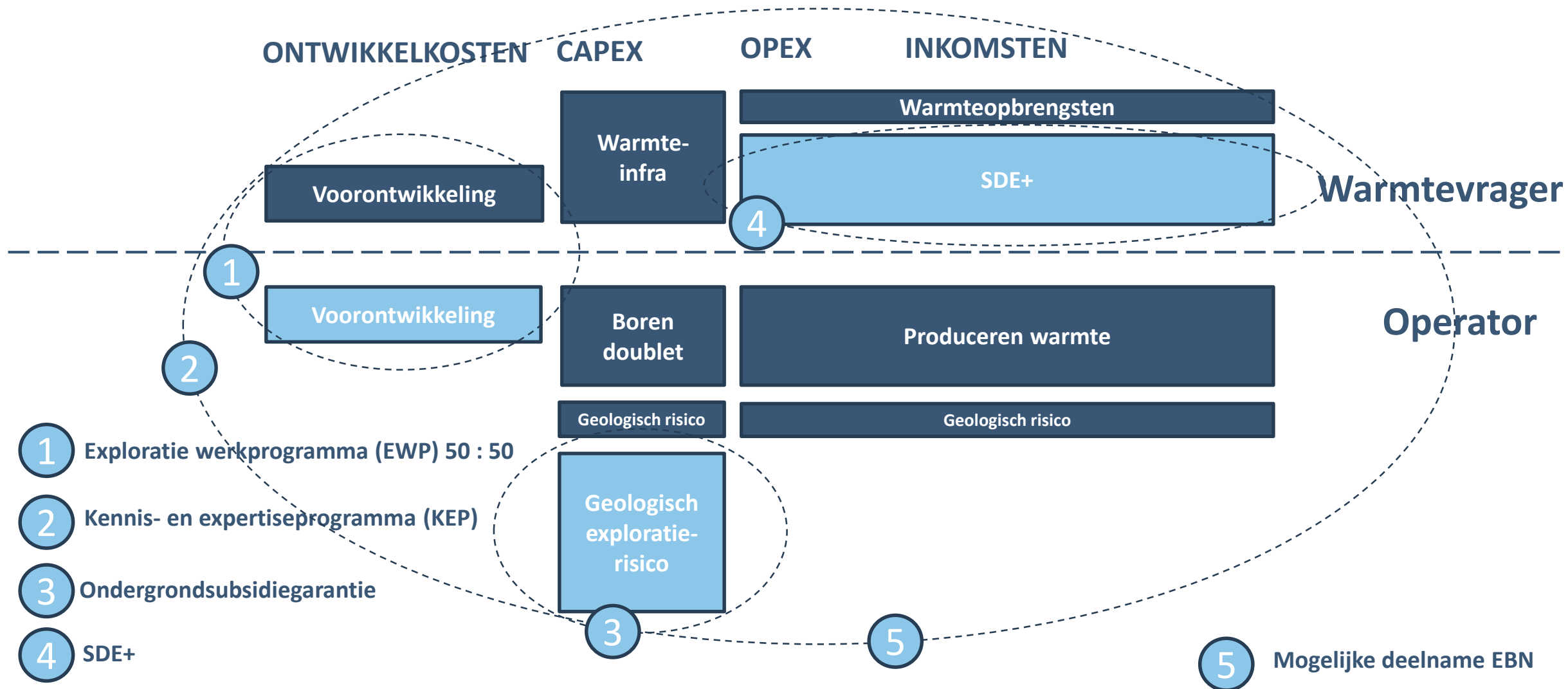
Ontwikkelfase projecten

Bouwstenen

Markt

Overheid

19 juni 2017

Green Deal

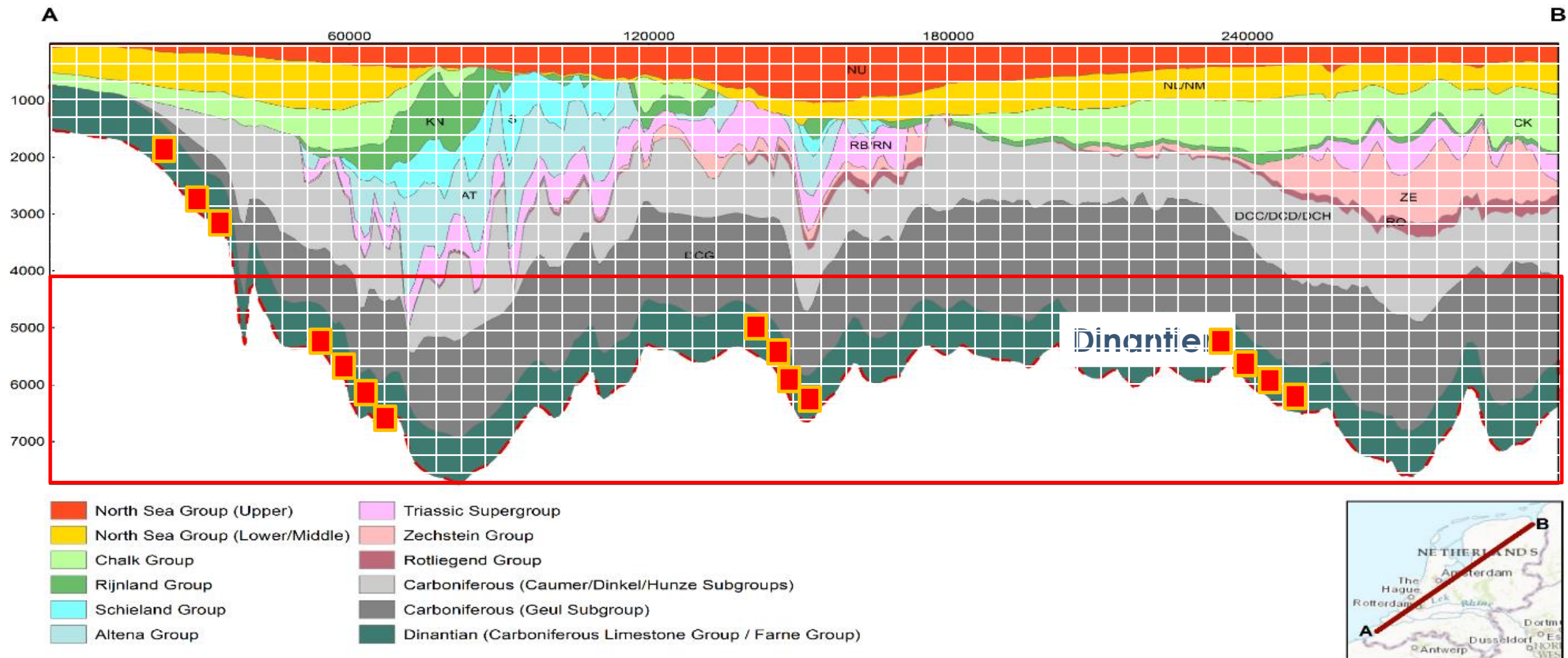
Doel

- Voor 2020, 1 of meer exploratie pilotprojecten, idealiter verdeeld over de 3 regio's
- Optimaal ontsluiten UDG potentieel Dinantien via play benadering
  - Veilig, verantwoord
  - Kosteneffectief, maximale kennisdeling

Hoofdbestanddelen

- UDG Exploratie-werkprogramma (EWP) 50 : 50
- Kennis- en expertiseprogramma (KEP)
- EBN & TNO brengen kennis in en coördineren kennisdeling
- EZK onderzoekt afdekken geologische risico's pilots
- EZK onderzoekt mogelijke deelname EBN in geothermie

Play benadering

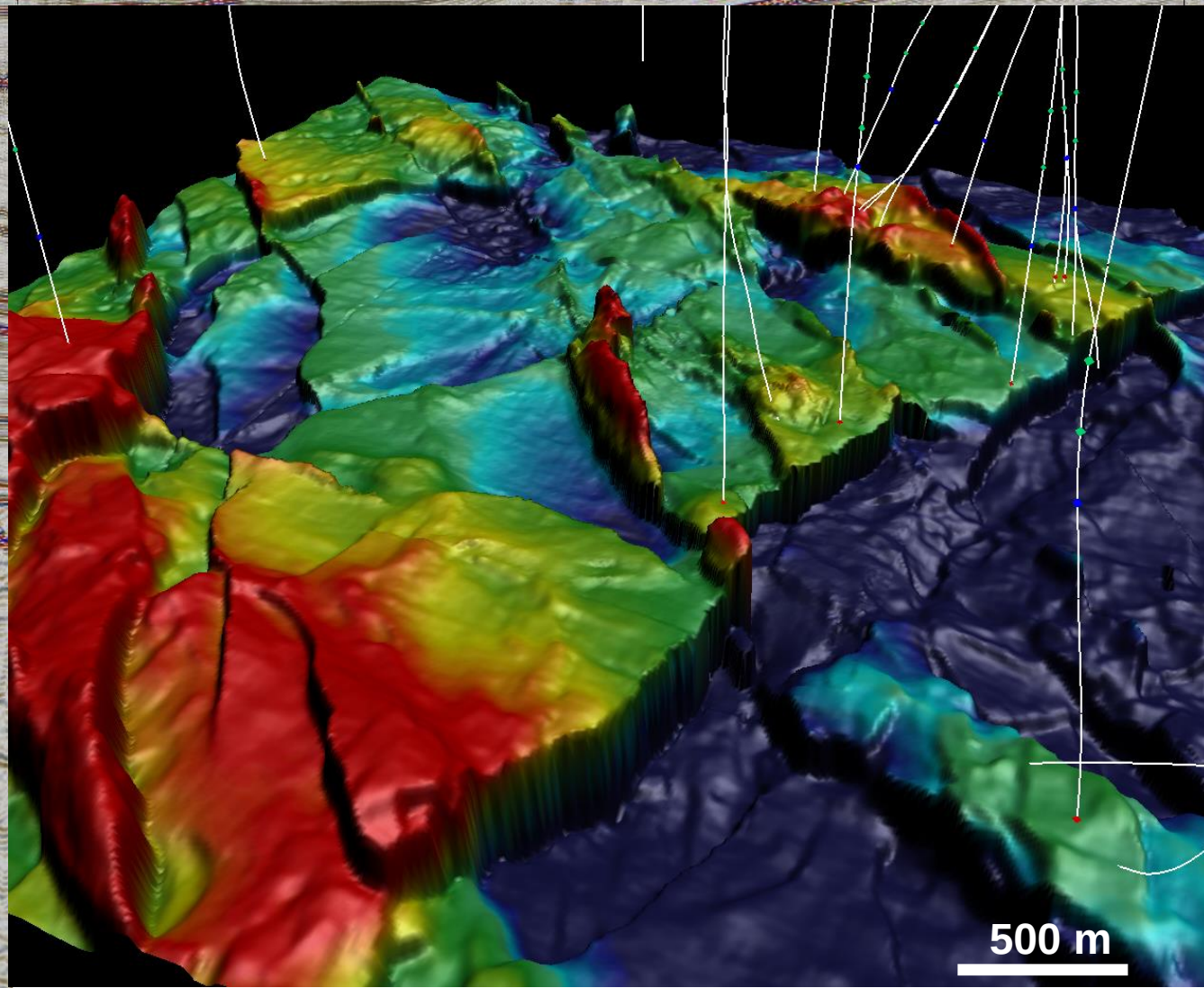
Kennis- en expertiseprogramma

1. Overzicht integrale projectontwikkeling en synergie
2. Exploratie en statisch geologisch model
3. Dynamische ondergrond modellering
4. Ontwikkelscenario's (putontwerpen- en stimulatieconcepten)
5. Communicatie, stakeholder engagement, wetgeving en toezicht
6. Business case analyse, financiering en subsidie-instrumentarium
7. Bovengrond warmtevraag: systeemintegratie en -optimalisatie
8. Uitbestedingen, operationeel projectmanagement en -organisatie

**Exploratie
werkprogramma**

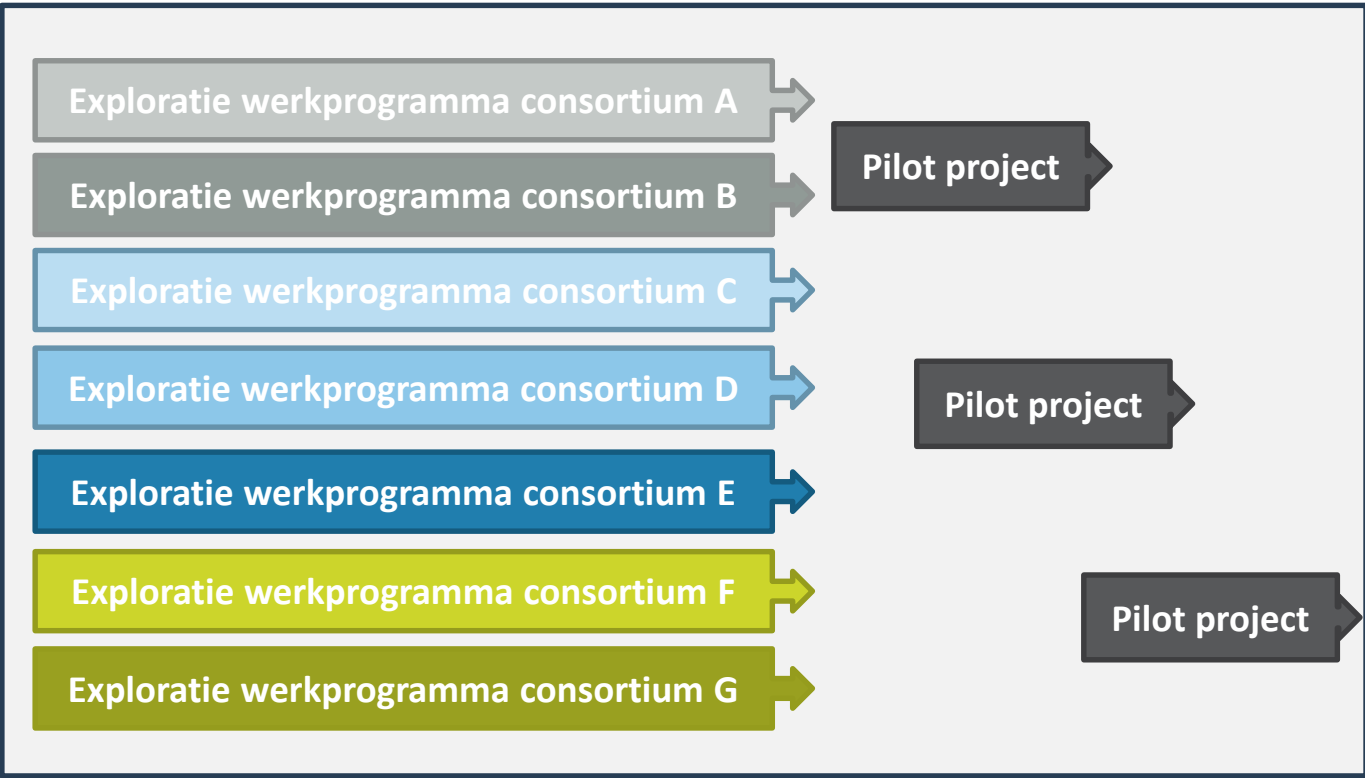

Planning

Veilig en verantwoord

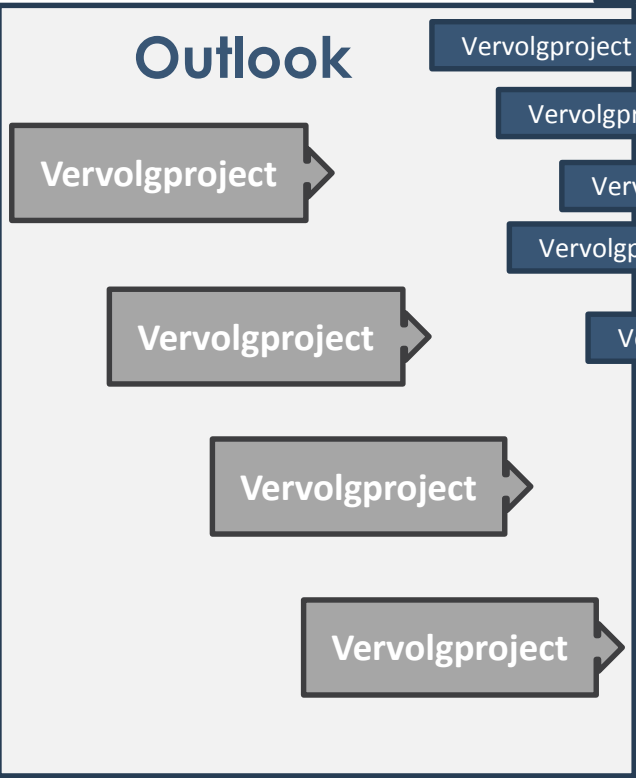
2018

2020

Versnellen

2025

Outlook

Eveline Rosendaal

Veilig en verantwoord: Risicobeheersing

Aardbeving Zeerijp: code rood blijft heel 2018 van kracht

Herman Damveld
4 februari 2018
Op maandag 8
januari 2018 vond
om 15.00 uur een
aardbeving plaats bij
Zeerijp. Het
Staatstoezicht op de
Mijnen (SodM) gaf
vervolgens op 11
januari 2018 code
rood voor de

gasv
Gro
Co
dre
bij
zv
g
waarbij men w
afgeraden om de
weg op te gaan als
het niet
echt noodzakelijk is.
Na een dag of
hooguit een paar

'Te weinig oog voor risico's winning aardwarmte'

Dat zegt Staatstoezicht op de Mijnen. Ze willen dat er kritisch wordt gekeken naar
winning van aardwarmte in aardbevingsgevoelige gebieden.

de Zeeuw 13 juli 2017

Boringen naar schaliegas in pol van de baan

In Nederland wordt niet meer geboord naar schaliegas. Minister Eric
geeft geen nieuwe vergunningen af. Dat heeft hij toegezegd in de Tw
Borenboringen in de Noordoostpolder zijn daarmee van de baan.

Zwaarste aardbeving in jaren ii
De aardbeving had een kracht v
epicentrum lag in de plaats Zeer
Zwaarste beving sinds 2012.

Zware aardbeving in Groningse Zeerijp

• [Wesley Schouwenaars](#)

maandag 8 januari 2018, 15:42 Update: maandag 8
januari 2018, 19:06

In het Groningse Zeerijp heeft rond 15:00 uur een
aardbeving plaatsgevonden met een kracht van 3,4 op
de Schaal van Richter. Het is de zwaarste aardbeving
categoriseert de

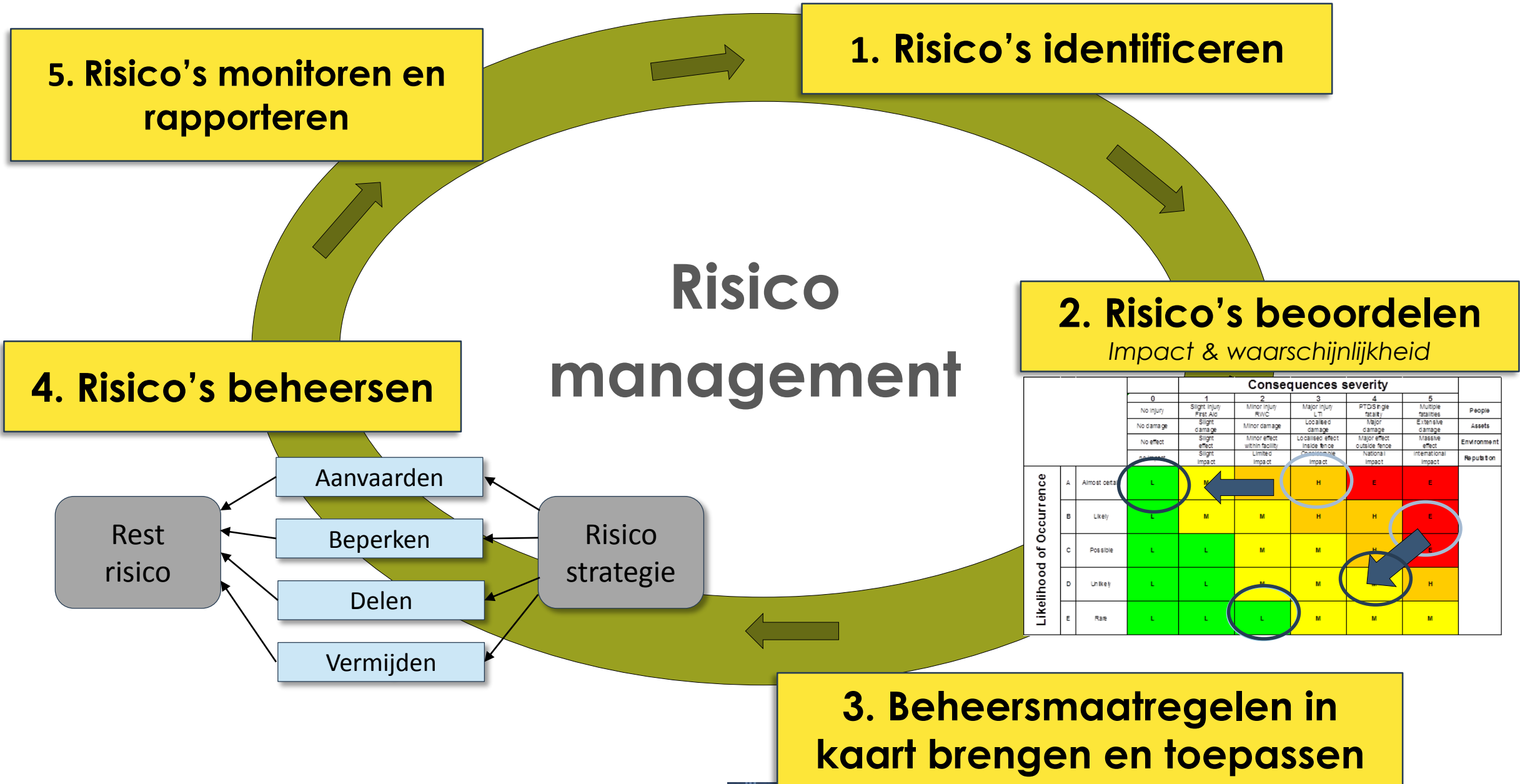
1. Risico's identificeren

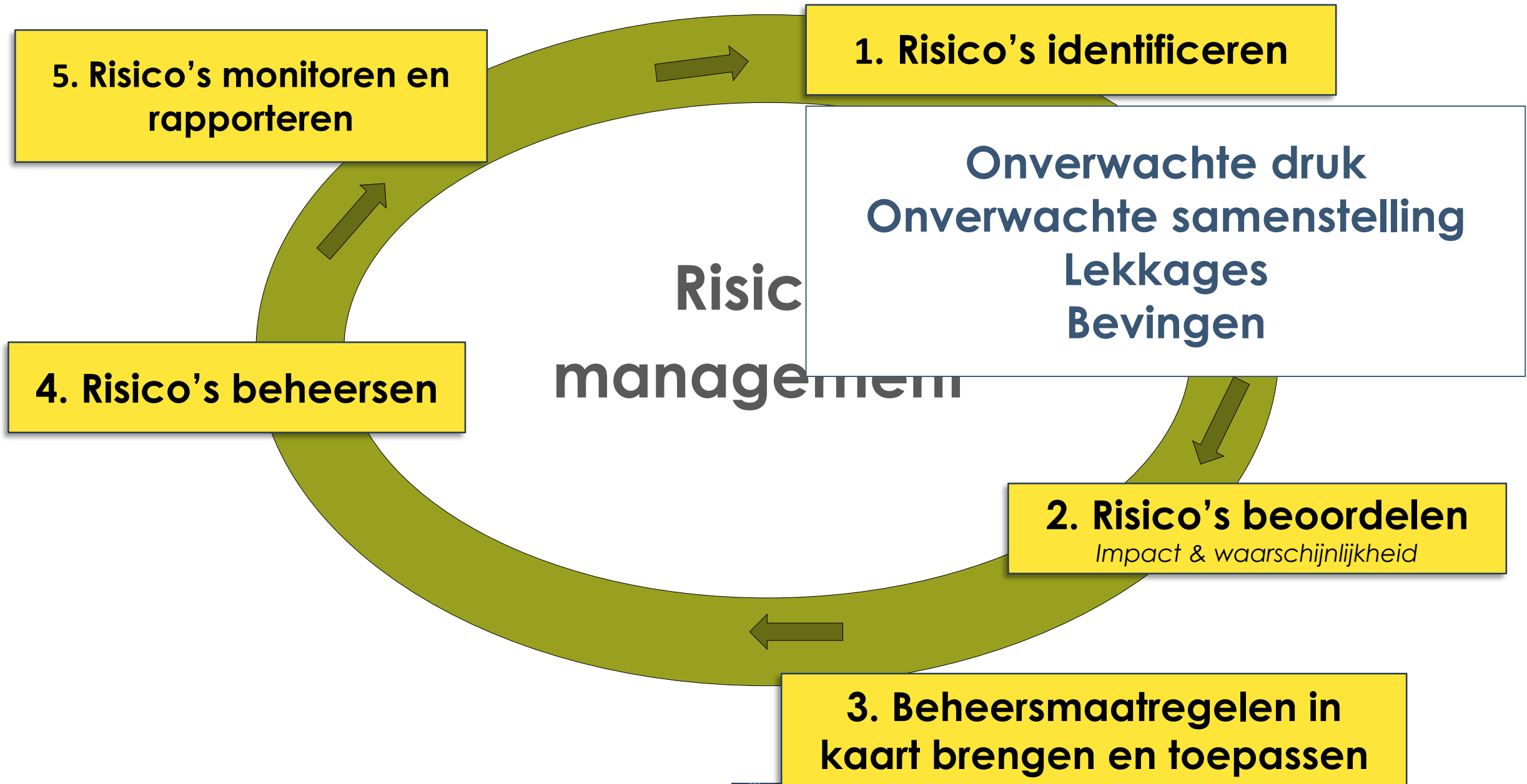
2. Risico's beoordelen *Impact & waarschijnlijkheid*

3. Beheersmaatregelen

			Consequences severity						
			0	1	2	3	4	5	
			No injury	Slight injury First Aid	Minor injury RWC	Major injury LTI	PTD/Single fatality	Multiple fatalities	
			No damage	Slight damage	Minor damage	Localised damage	Major damage	Extensive damage	
			No effect	Slight effect	Minor effect within facility	Localised effect inside fence	Major effect outside fence	Massive effect	
			No impact	Slight impact	Limited impact	Considerable impact	National impact	International impact	
Likelihood of Occurrence	A	Almost certain	L	M	H	H	E	E	
	B	Likely	L	M	M	H	H	E	
	C	Possible	L	L	M	M	H	E	
	D	Unlikely	L	L	M	M	M	H	
	E	Rare	L	L	L	M	M	M	

Vragen

Consortia UDG Green deal

Geert Kooiker

Frank van Bergen

Vincent Helfferich

Rob Mathlener

Lodewijk Burghout

Saskia Hagedoorn

Okke Borggreve

UDG Leeuwarden

UDG Heerenveen

UDG Renkum

GOUD (Utrecht)

UDG Oost Brabant

UDG Schiedam

UDG Rotterdam

Yvonne Schavemaker en Harmen Mijnlieff

TNO: Geo-thermie-logie voor niet geologen

› **ULTRA DIEPE GEO-THERMIE-LOGIE**

-VOOR NIET GEOLOGEN

Drs. H.F. Mijnlief

TNO innovation
for life

-Socratische wijsheid: 'hoe meer je weet, hoe meer je weet dat je niks weet,'

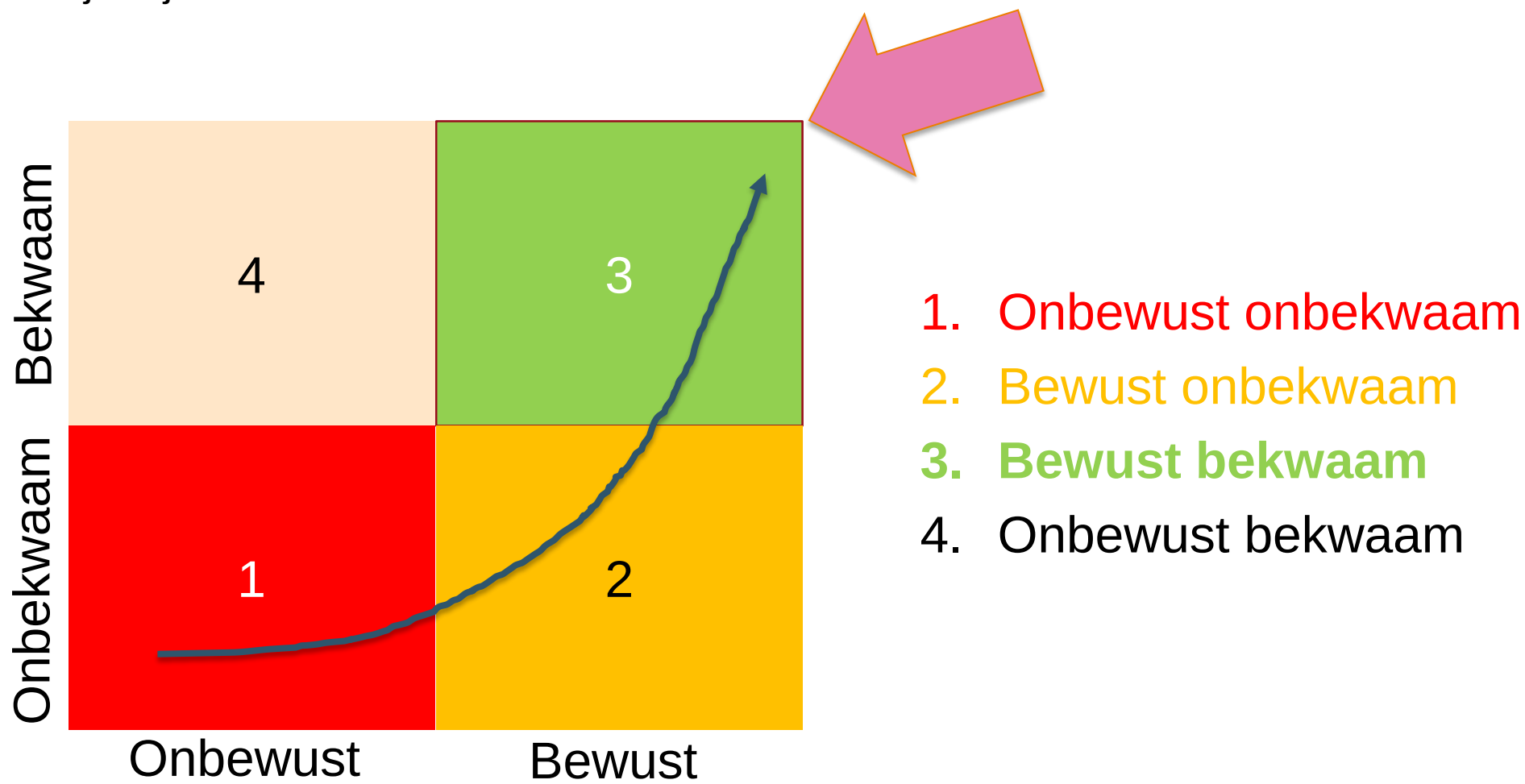
-Dunning-Krugereffect

Technische kennis

Gemiddelde: 1 (geen kennis) tot 5 (expert)

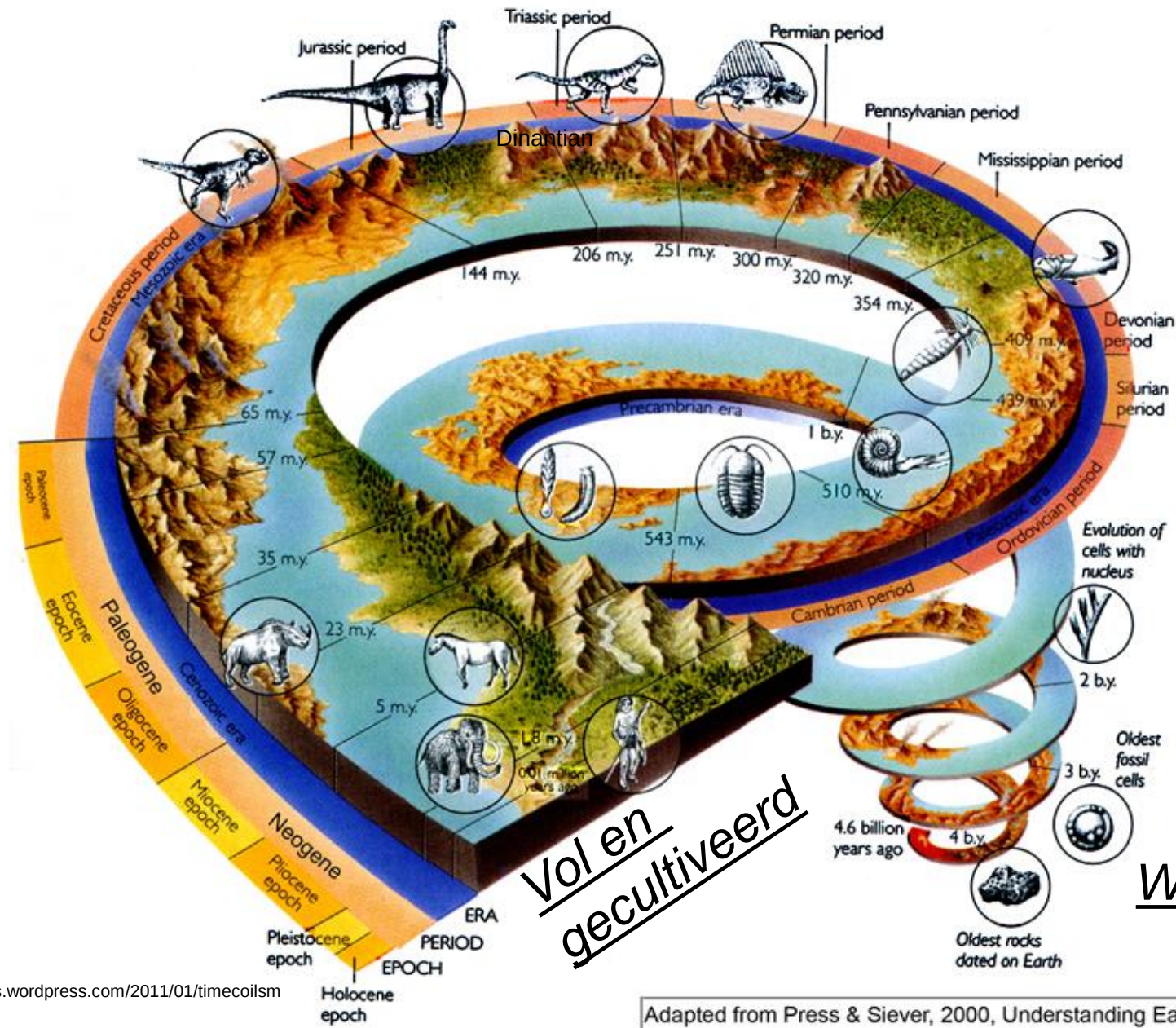

› Waar zijn wij als UDG sector?

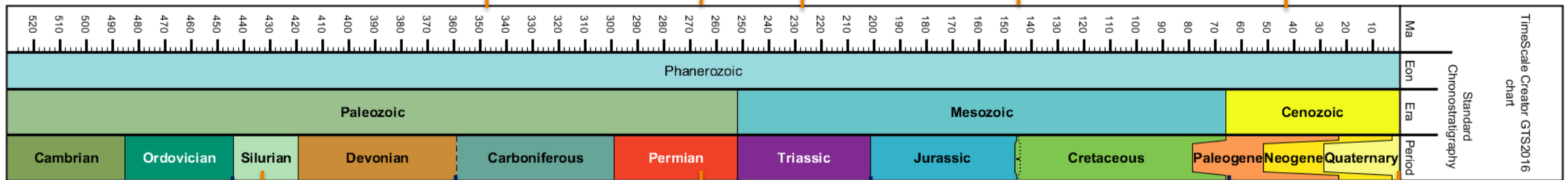
- › Er was eens een oerknal ..... 13,7 miljard jaar geleden.
- › Toen $\pm 4,5$ miljard jaar geleden: In den beginne was de aarde woest en ledig ...
- › Nu: de aarde is gecultiveerd en vol.
- › Wat gebeurde tussen toen en nu?

ONTWIKKELING VAN FLORA EN FAUNA

Reservoir gesteente voor UDG in Nederland

Andere Geothermische Reservoir gesteenten

Mens komt

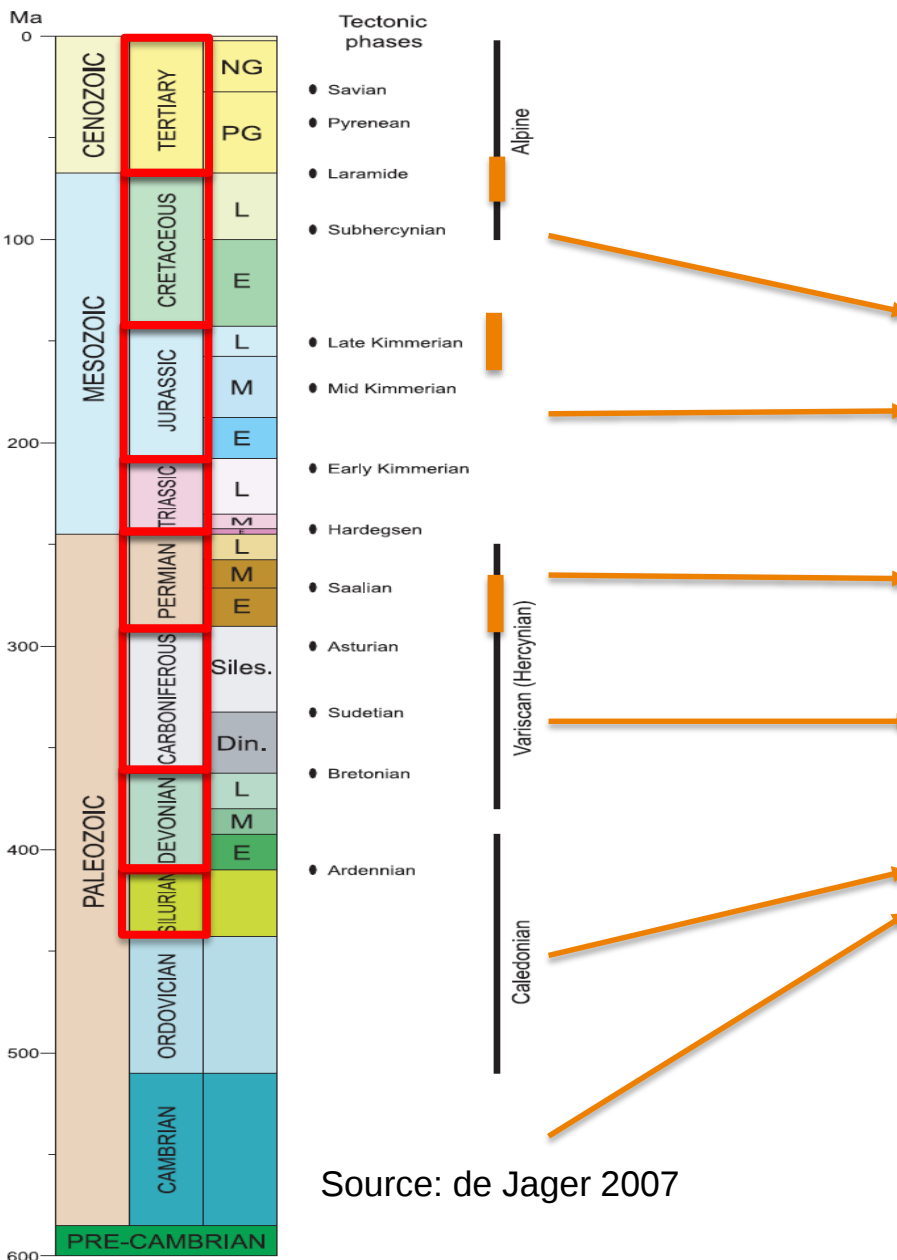
Dino's dood

Reservoir gesteente van Groningen gasveld

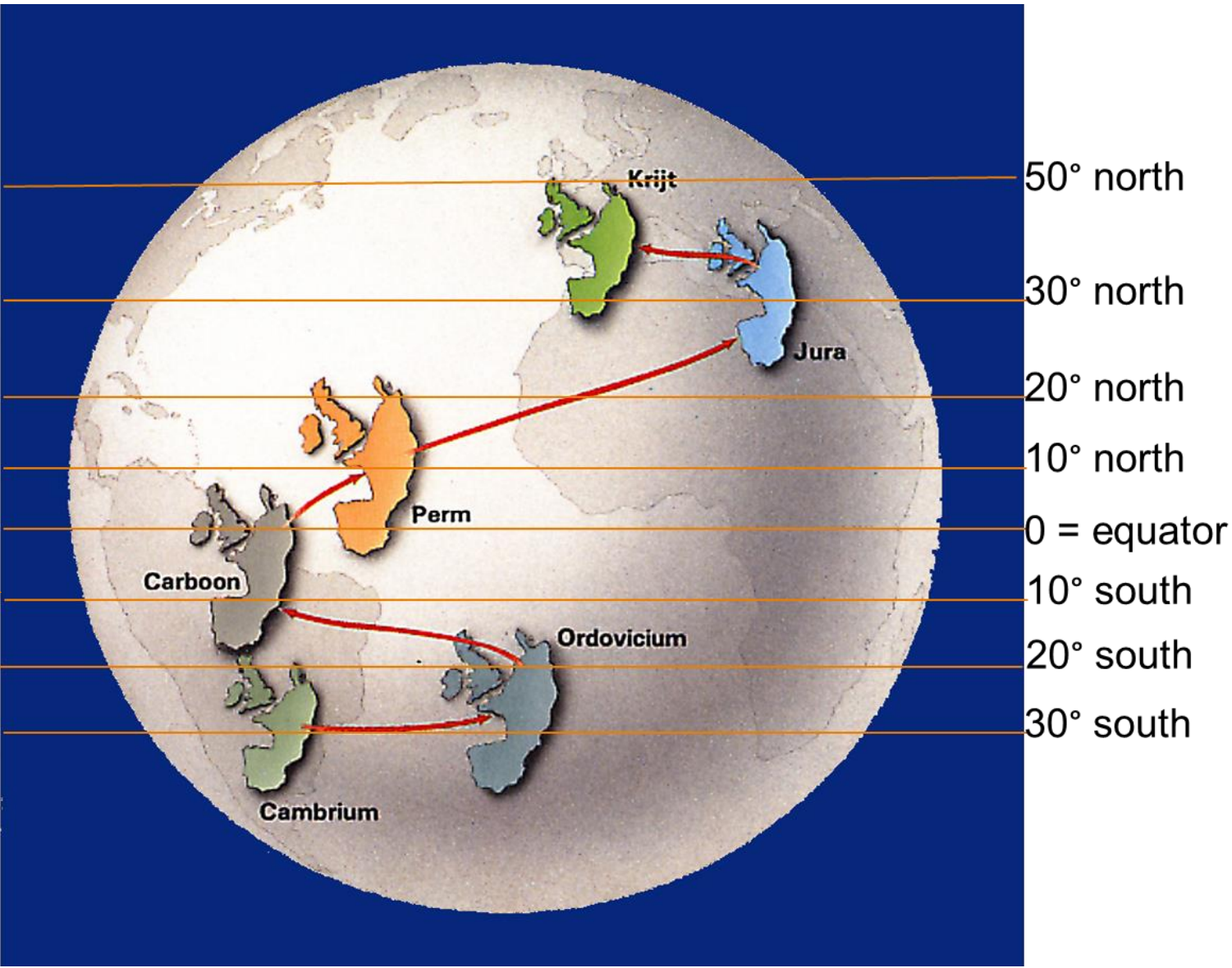
Oudste sedimentair
gesteente
aangeboord in
Nederland

† = groots uitsterven

DE GEOLOGISCHE TIJDSREIS VAN NL

Source: de Jager 2007

Source: ?RGD?

› **BEDANKT VOOR UW AANDACHT**

Voor meer inspiratie:
TIME.TNO.NL

TNO innovation
for life

Middagprogramma

13.25 – 14.20	KEP & EWP
14.20 – 14.30	Stichting Platform Geothermie
14.30 – 15.00	Koffie
15.00 – 16.00	Gesprek met experts
16.00 – 16.25	Afsluiting
16.25	Borrel

Pauze

Bastiaan Jaarsma en Nora Heijnen

Kennis en Expertise programma & Exploratie Werkprogramma

Vertrekpunt

Kennis van de Nederlandse ondergrond

Ervaringen buitenland

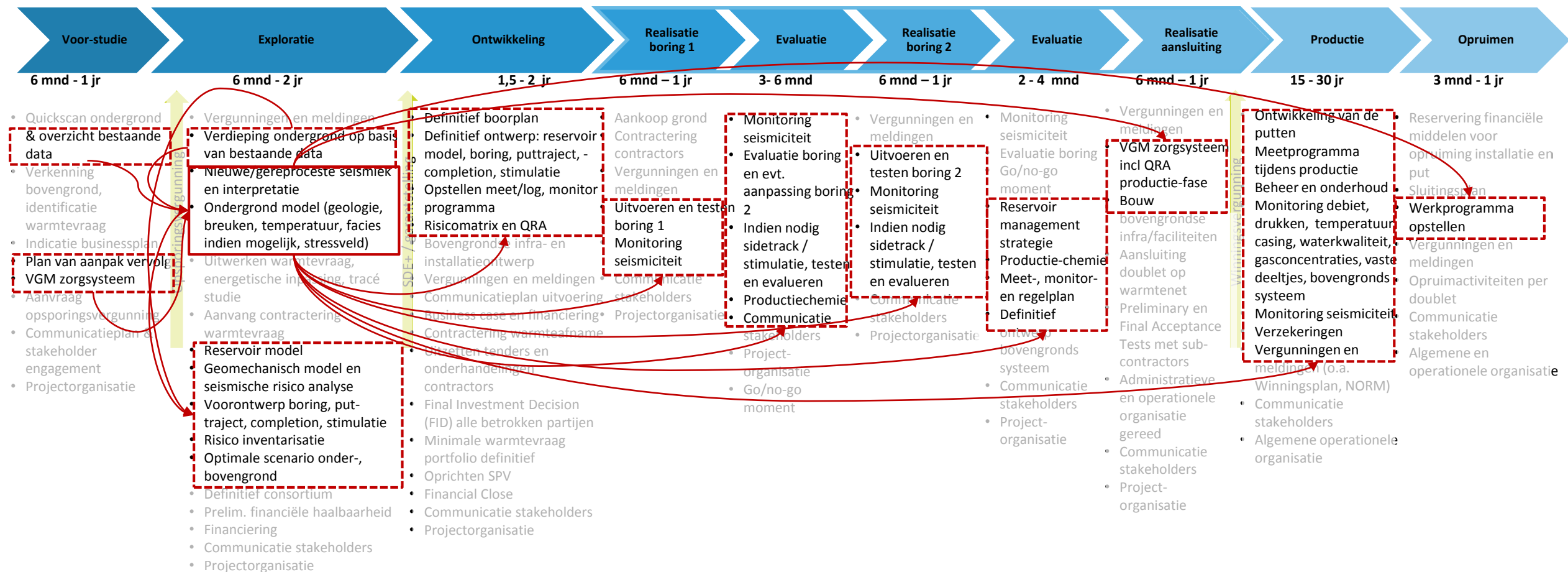
Internationale studies

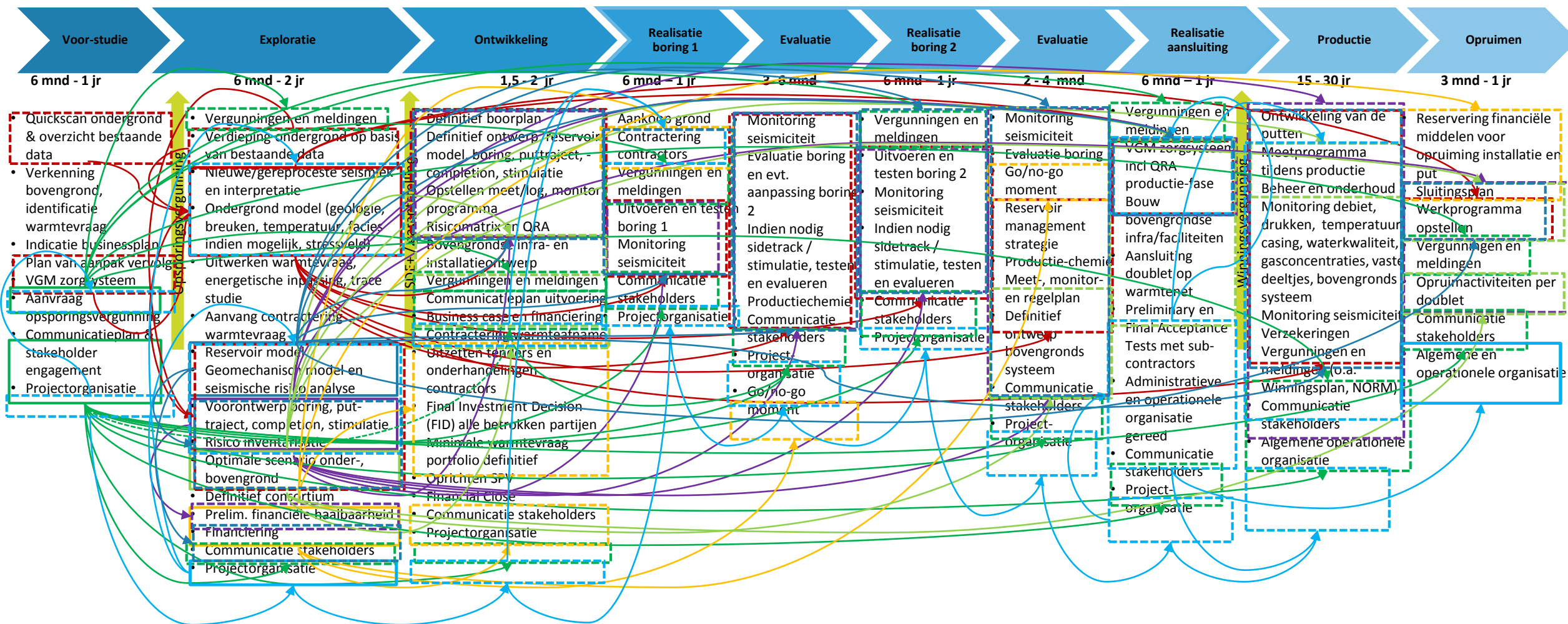
Olie & Gas

Integrale projectontwikkeling UDG

voorbeeld exploratie en statisch geologisch model

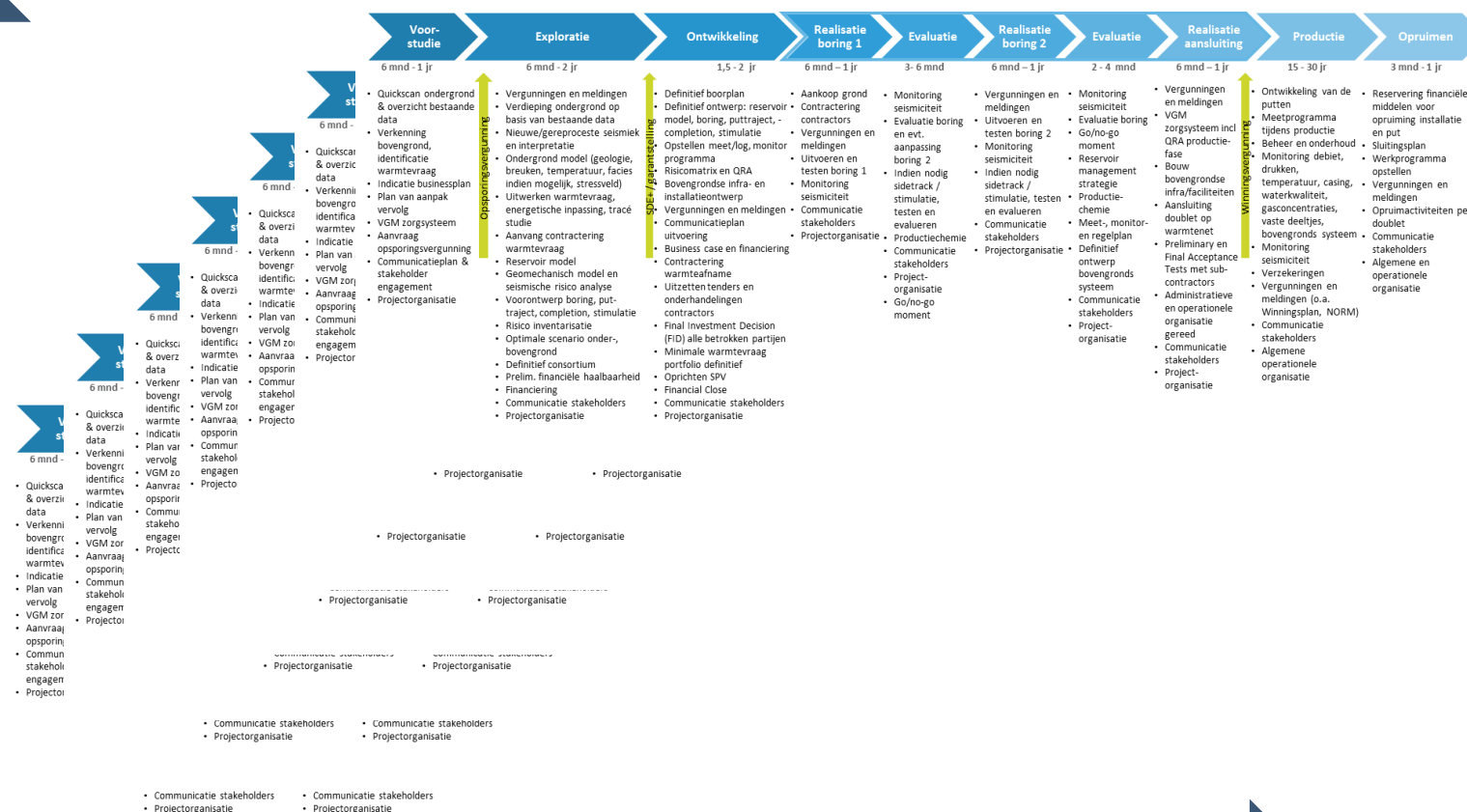

Integrale projectontwikkeling UDG

Portfolio voordelen

Portfolio voordelen

Integrale projectontwikkeling

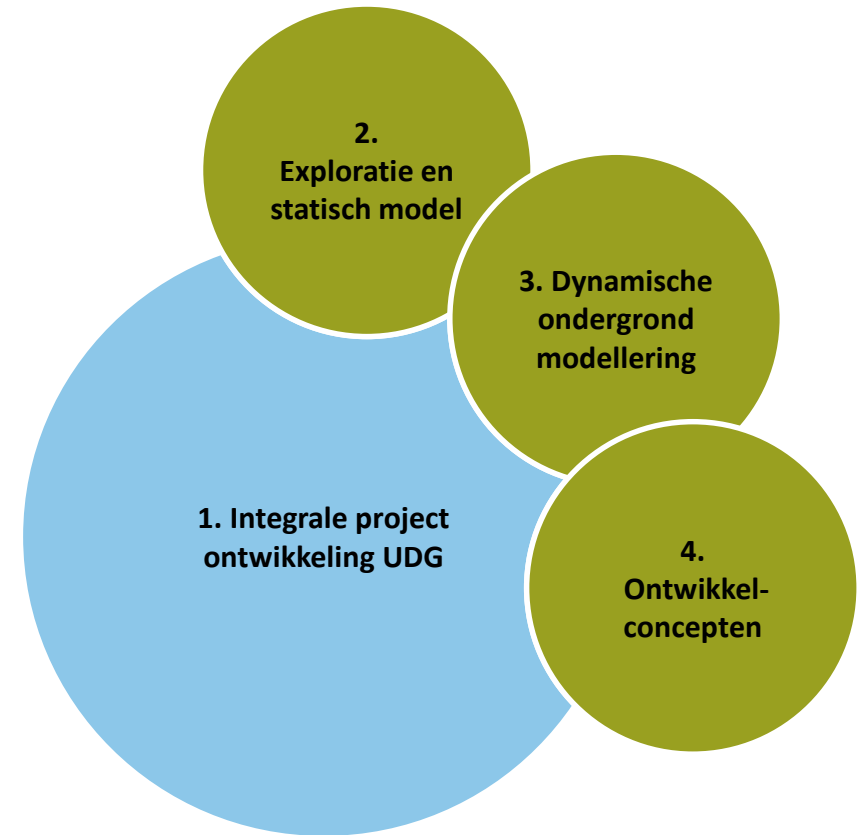
UDG programma

Kennis- en Expertise Programma (KEP)

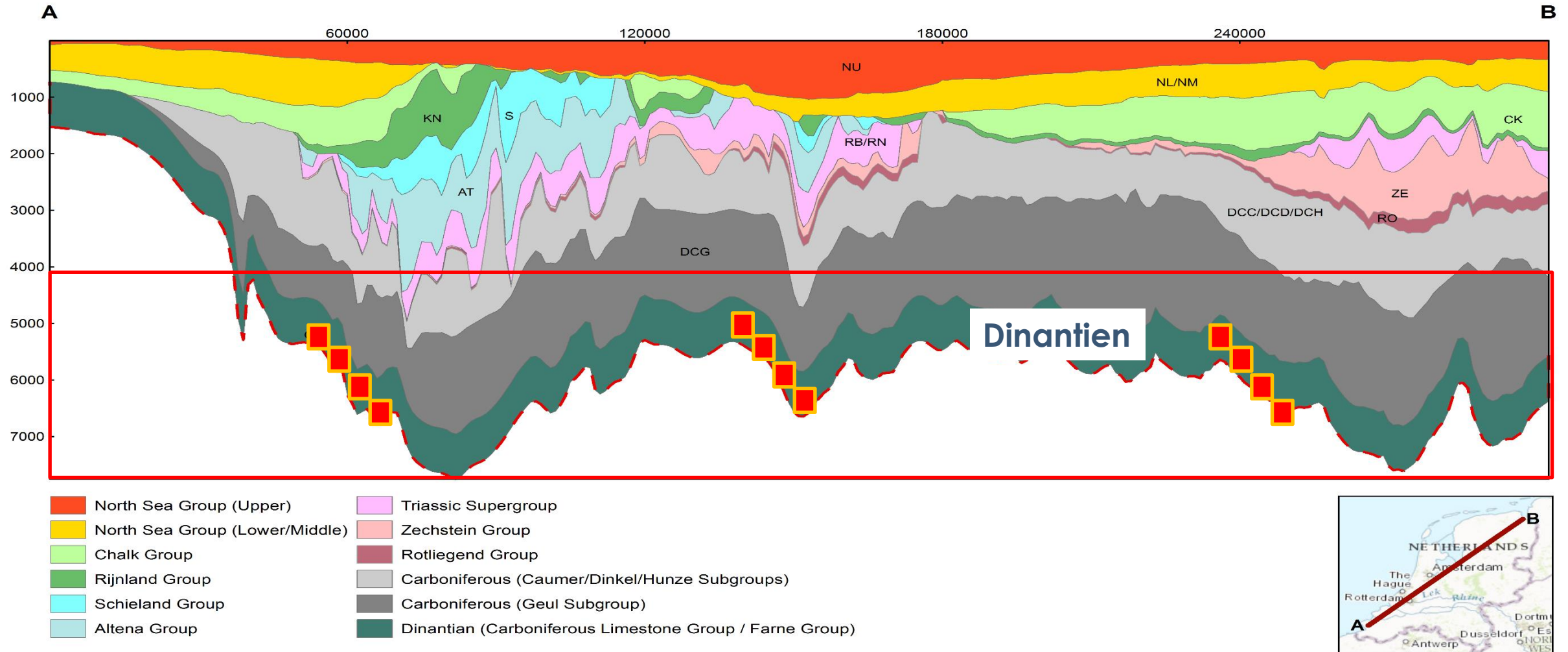
Kennis en expertise delen op 8 thema's om een veilig en verantwoorde succesvolle ontwikkeling mogelijk te maken

Exploratie Werk Programma (EWP)

Uitvoeren van technisch onderzoek aan de ondergrond

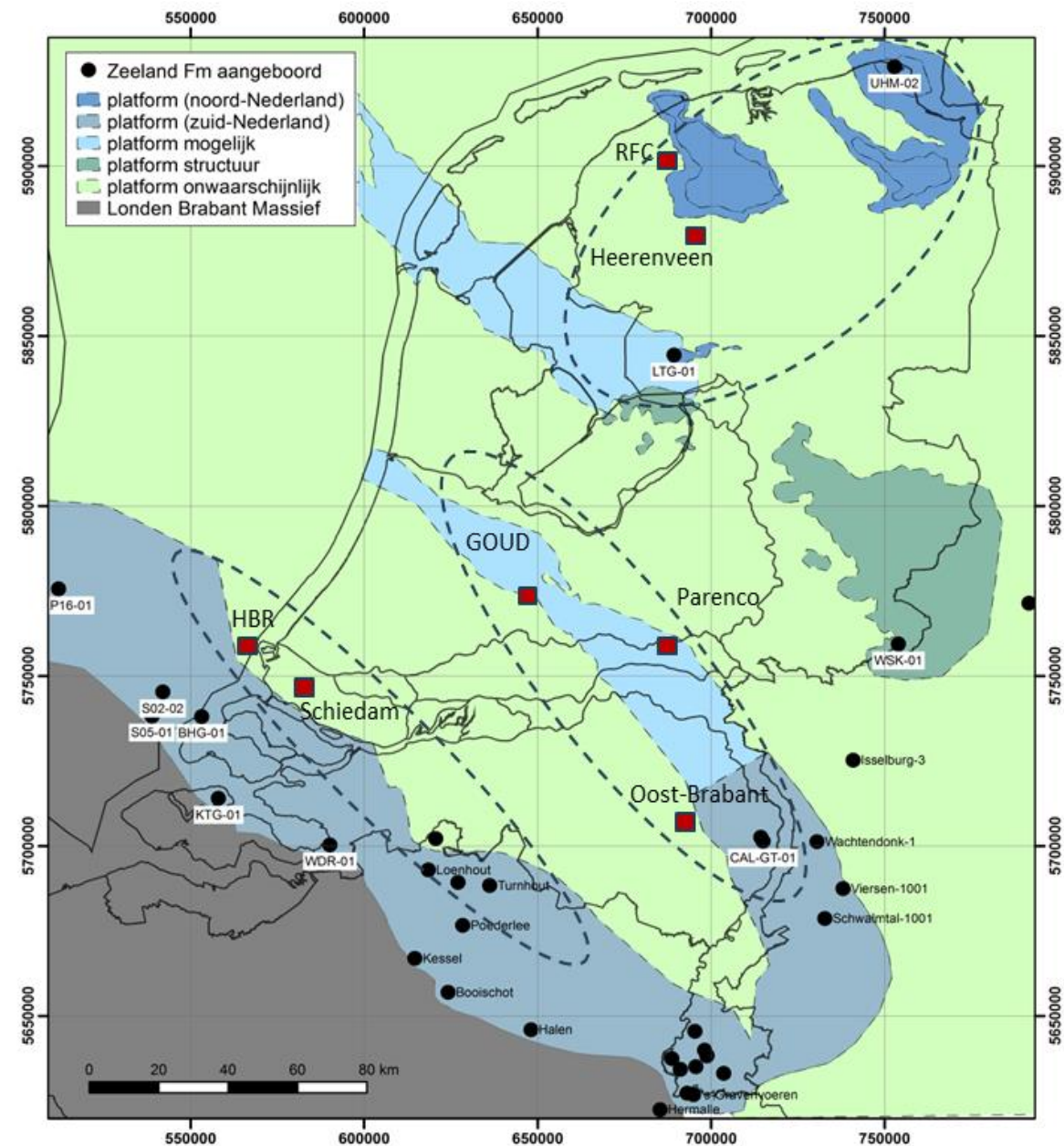

EWP gebaseerd op play benadering

Dinantien

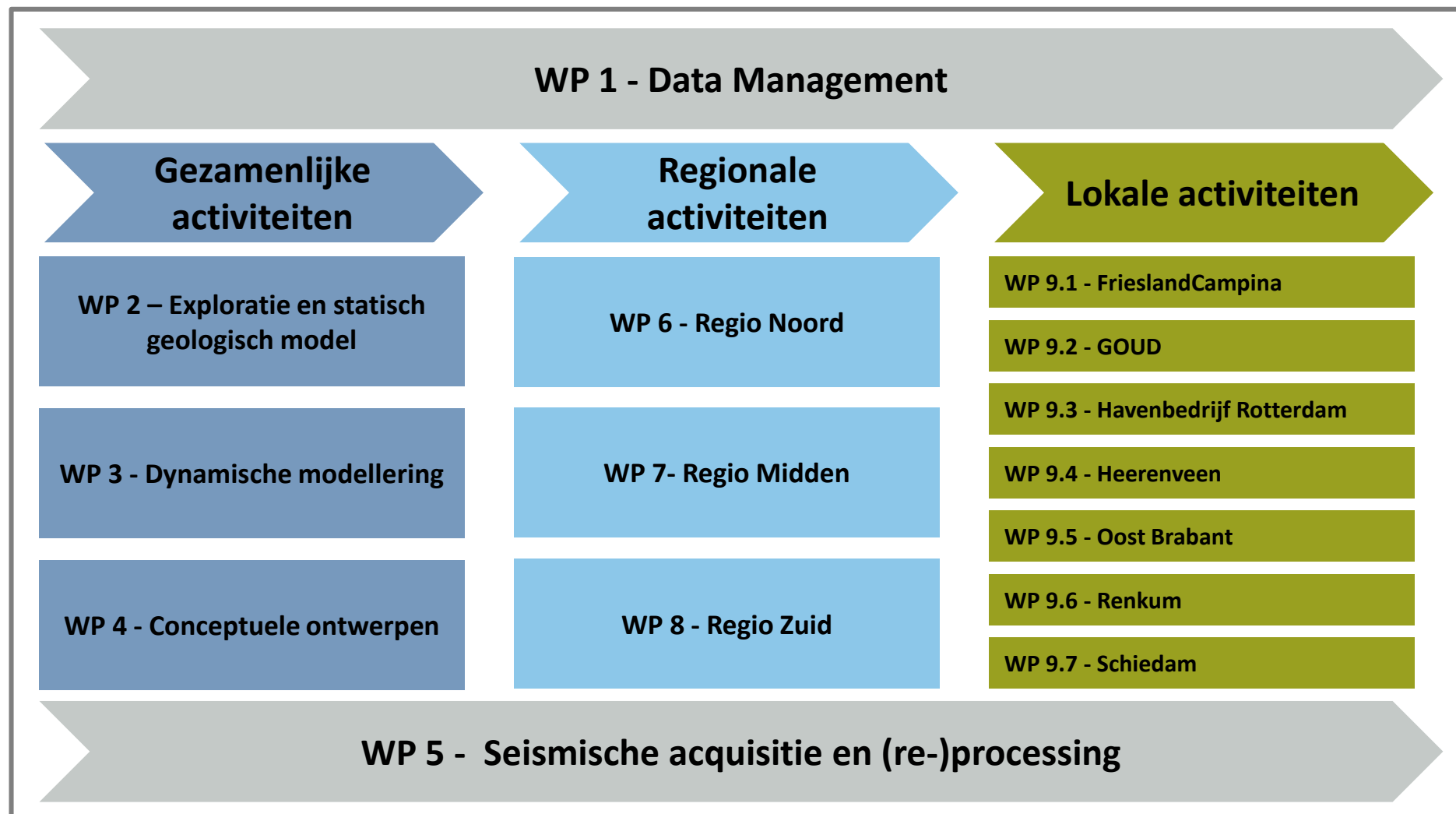
Dit is een kaart, niet de kaart

Doelen van het Exploratie Werk Programma

- Noodzakelijk voor een veilig en verantwoorde ontwikkeling
- Inzicht in optimale locatie pilotproject(en)
- Identificeren optimale exploratiestrategie per regio...
- ... en voor UDG in Nederland

Opzet Exploratie Werkprogramma

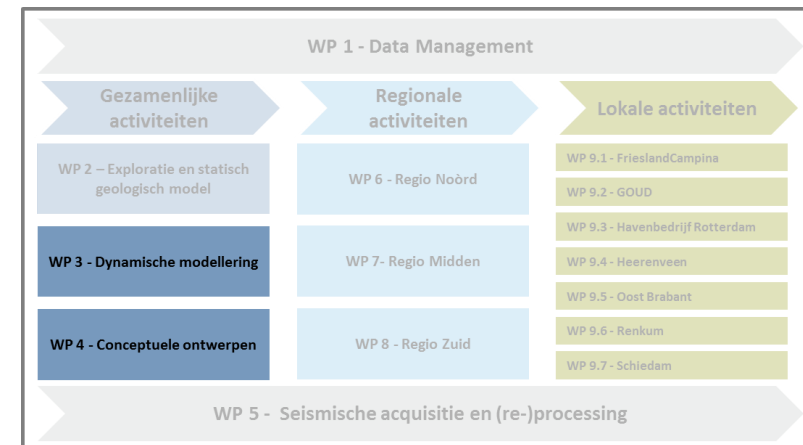

Veilig & Verantwoord

- Volkomen risicoloos bestaat niet
- Leren van de juiste voorbeelden
- Gezamenlijke ontwikkeling risico-analyse en mitigatie
- Resultaten worden publiek

Risico-analyse

- Onderverdeling in project stadia
- Onderscheiden van kans, effect, impact en mitigatie
- Voorbeelden: effecten seismische acquisitie, aanwezigheid gas of H₂S, corrosie, seismiciteit, etc

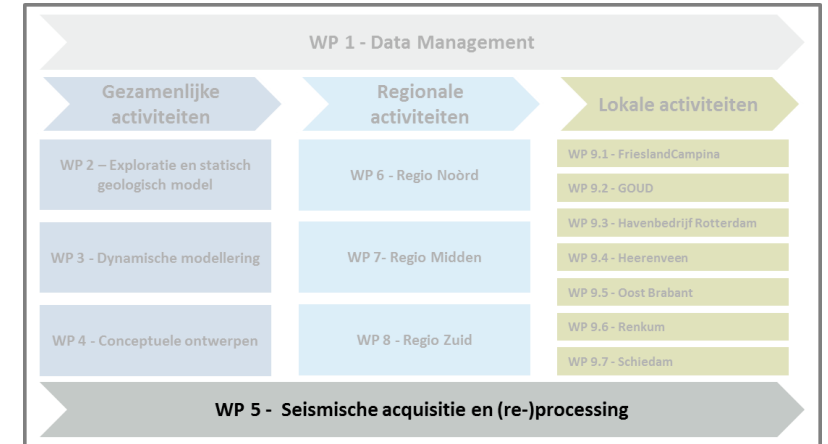
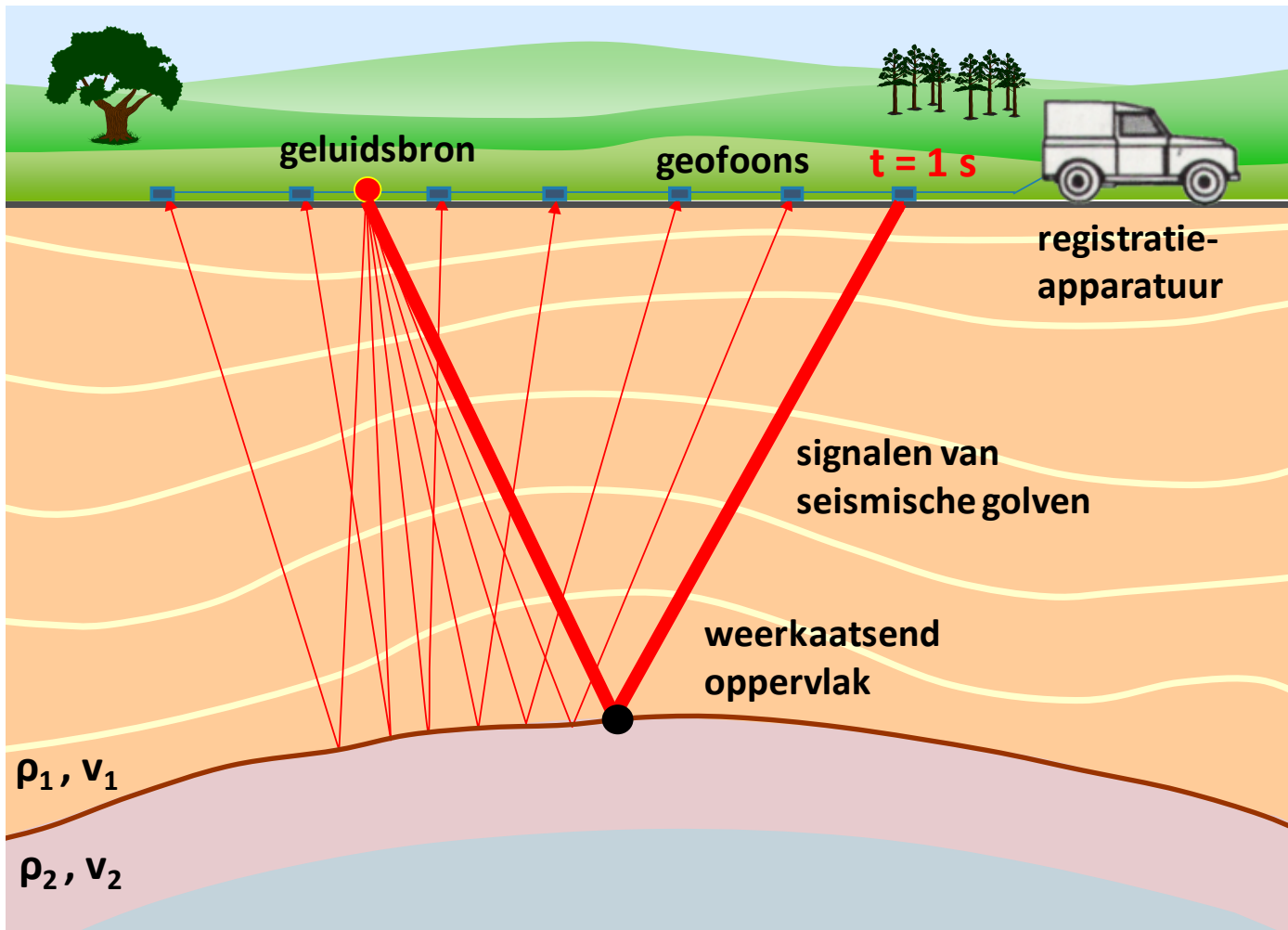

Technische Risico Matrix

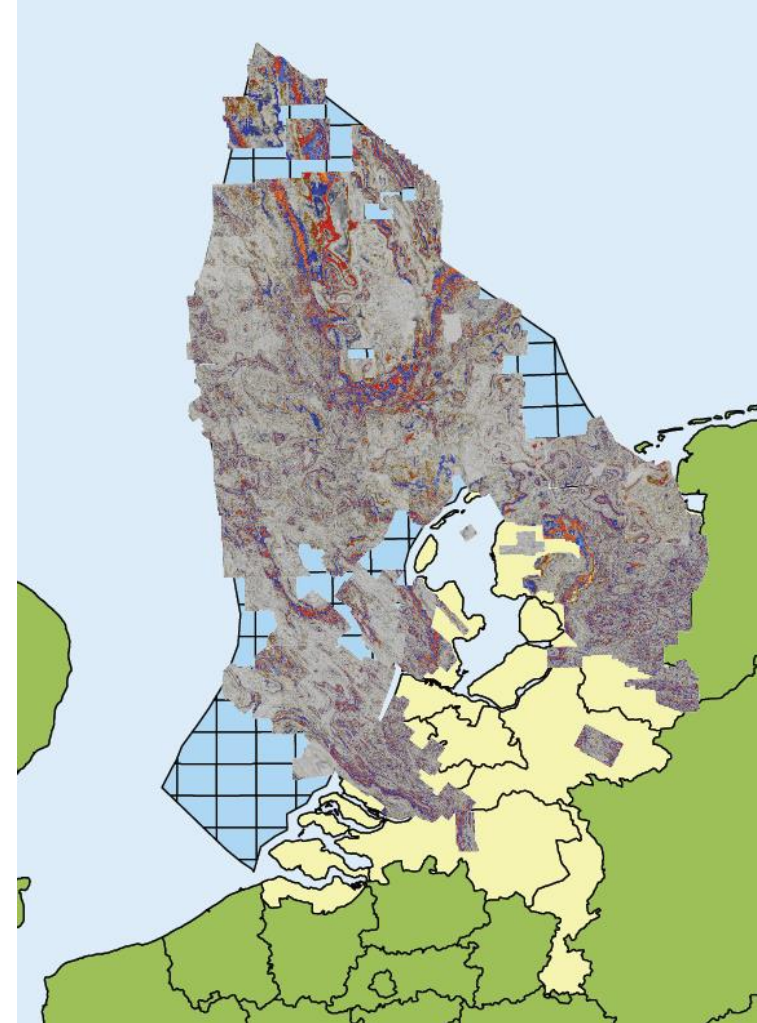
			Consequences severity						
			0	1	2	3	4	5	
			No Injury	Slight injury First Aid	Minor Injury RWC	Major Injury LTI	PTD/Single fatality	Multiple fatalities	
			No damage	Slight damage	Minor damage	Localised damage	Major damage	Extensive damage	
			No effect	Slight effect	Minor effect within facility	Localised effect inside fence	Major effect outside fence	Massive effect	
			no impact	Slight impact	Limited impact	Considerable impact	National impact	International impact	
Likelihood of Occurrence	A	Almost certain	L	M	H	H	E	E	
	B	Likely	L	M	M	H	H	E	
	C	Possible	L	L	M	M	H	E	
	D	Unlikely	L	L	M	M	M	H	
	E	Rare	L	L	L	M	M	M	

voorbeeld

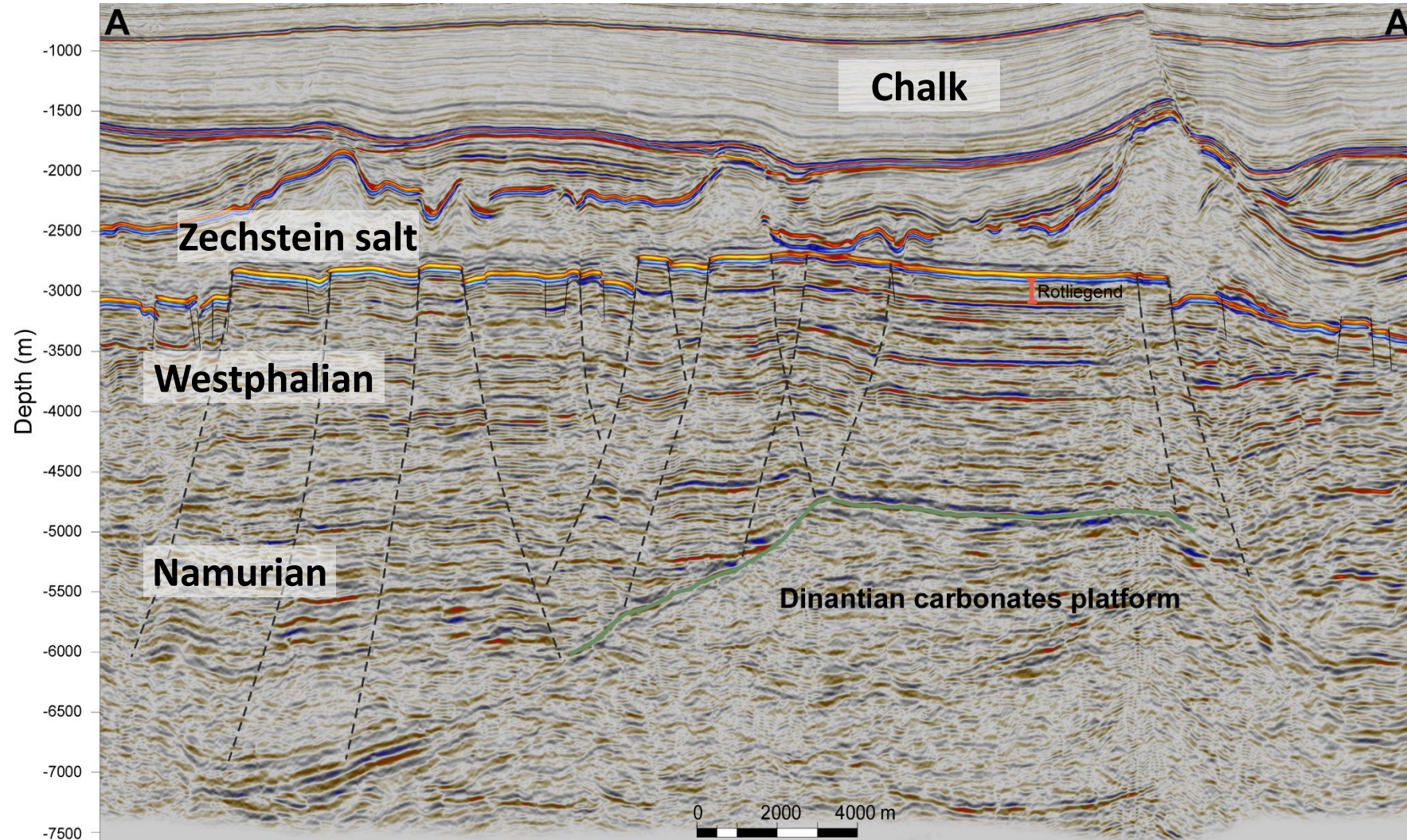
Seismiek acquisitie

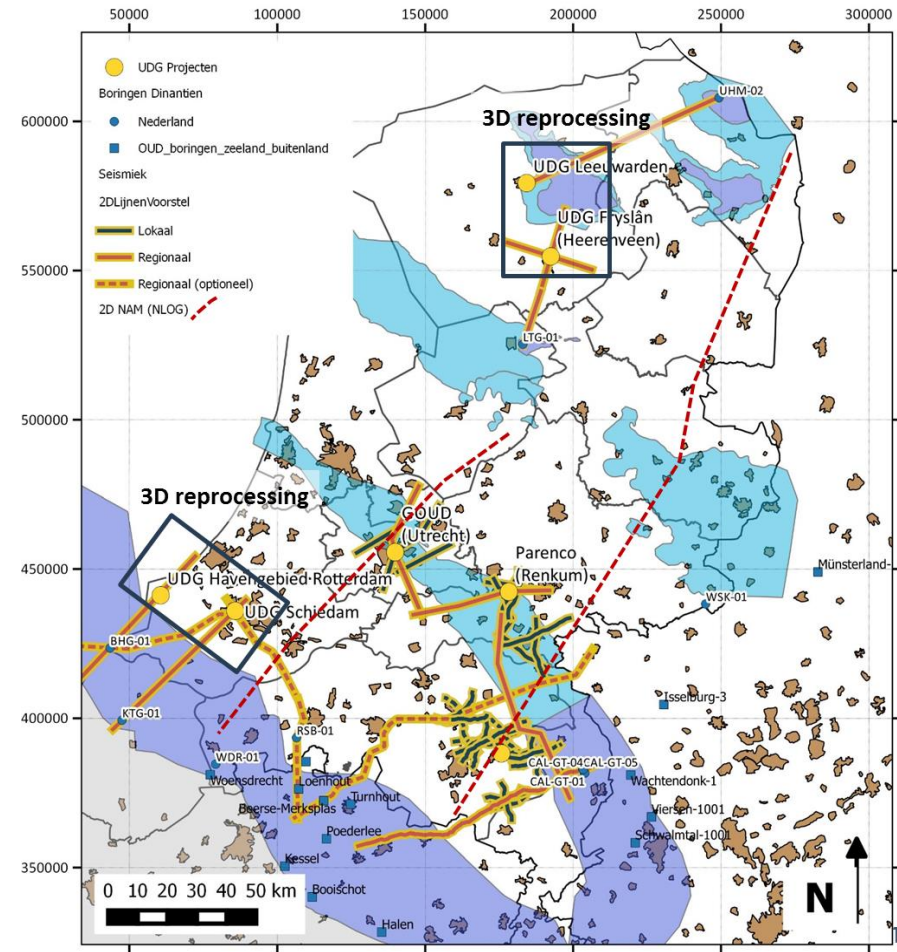
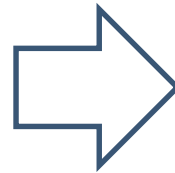
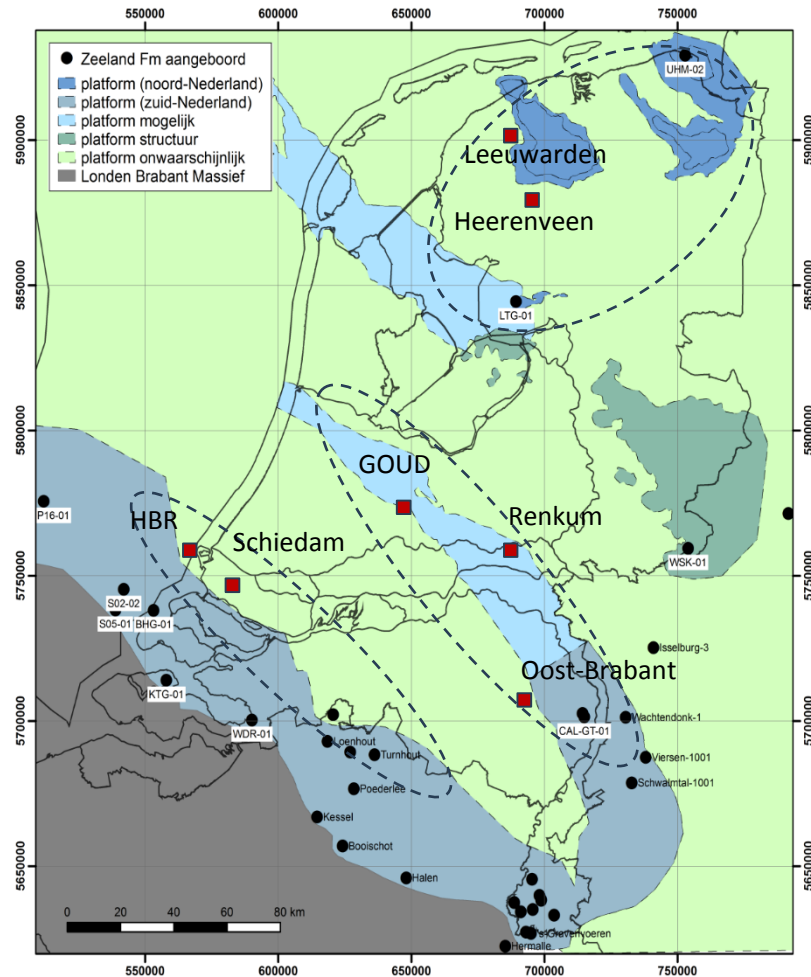
Seismiek acquisitie (2)

Seismiek interpretatie

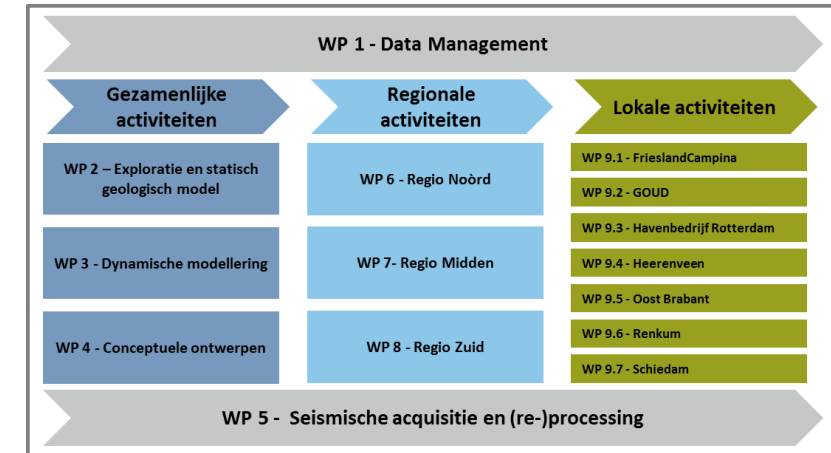

EWP seismiek acquisitie en reprocessing

UDG in (inter)nationale context

- Kennis en expertise uit binnen- en buitenland
  - Commerciële partijen, kennisinstellingen en universiteiten
  - Uit geothermie en uit olie en gas
  - Voor Nederland in samenhang met DAGO en SPG
- Kennis en expertise uit internationale onderzoeksprojecten
  - Veel resultaten al beschikbaar voor UDG
    - Minimaliseren milieu impact (e.g. [GEISER](#), [DESTRESS](#)).
    - Exploratiemethoden (e.g. [IMAGE](#))
    - Ontwikkeling materialen (e.g. [GeoWell](#))
    - Productiviteitsverhoging (e.g. [SURE](#))
  - Onderzoeks vragen uit EWP meenemen in toekomstige projecten

TNO

Planning van het EWP

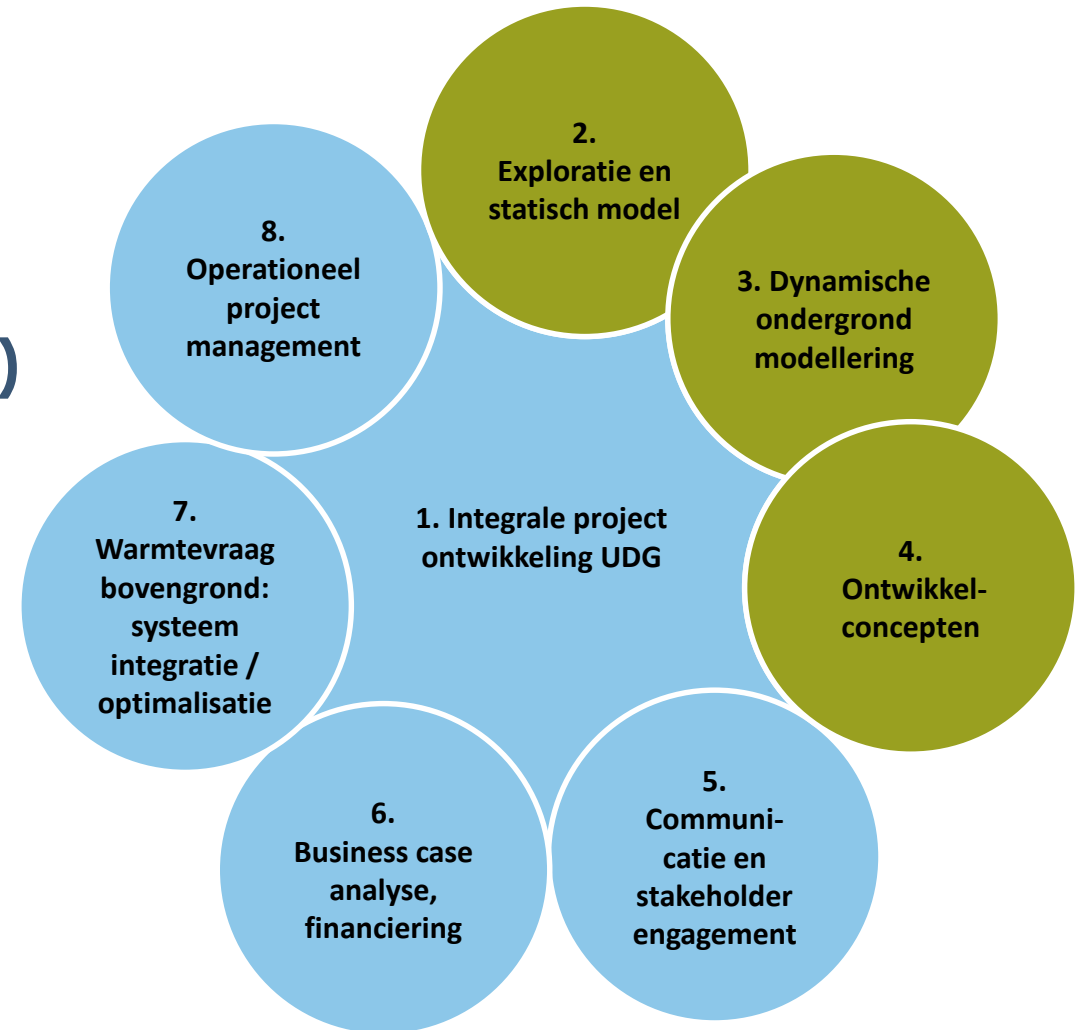
		2018			2019				2020			
WP		Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q3
WP 1	Data management											
WP 2	Exploratie en statisch model											
WP 3	Dynamische modellering											
WP 4	Conceptuele ontwerpen											
WP 5	Seismische acquisitie and (re)processing											
WP 6	Regio noord											
WP 7	Regio midden											
WP 8	Regio zuid											
WP 9	Lokale activiteiten											

◆ Go/no-go moment

UDG programma

Kennis- en Expertise Programma (KEP)

Kennis en expertise delen op 8 thema's om een veilig en verantwoorde succesvolle ontwikkeling mogelijk te maken

Onderdelen KEP

Workshopseries

- Onderwerpen afgestemd op de projectfasering
- Gedurende de looptijd van de projecten
- Expertise ingebracht door EBN, TNO, consortiumpartijen of derden

Werkgroepen

- Per thema

Communicatie en stakeholder engagement

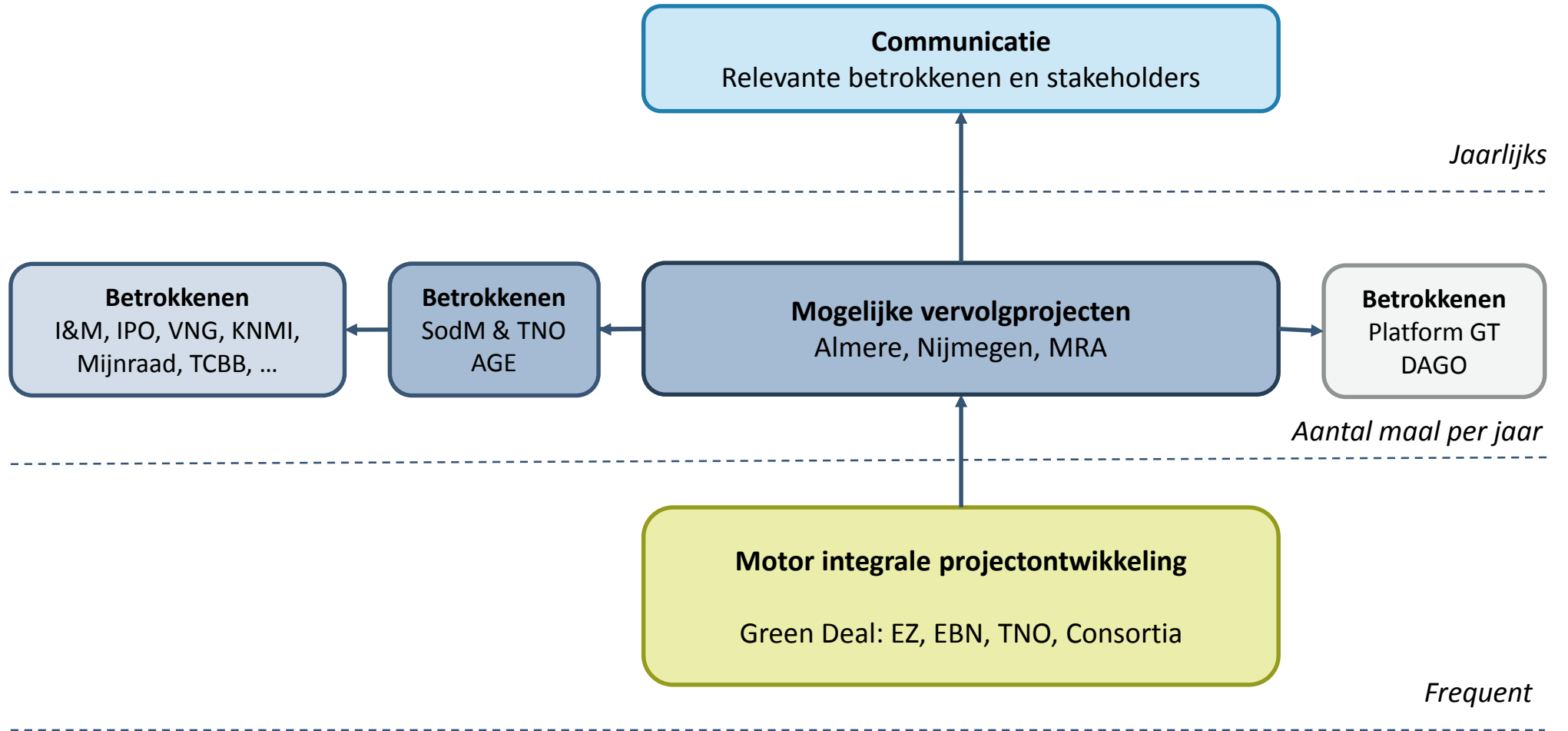
- Samenwerking met SPG en DAGO
  - Consortia's eerste aanspreekpunt voor project
  - EBN is aanspreekpunt voor het UDG Programma
  - Jaarlijkse seminars om breed te informeren
-
- Projectpagina UDG Programma beschikbaar op www.ebn.nl
  - Nieuwe data en informatie wordt vrijgegeven via de TNO websites
  - Publicaties en presentaties in vakbladen en op conferenties

Communicatie

Publiek Seminar
22 februari

Direct betrokkenen
25 januari

Workshops
2017 - nu

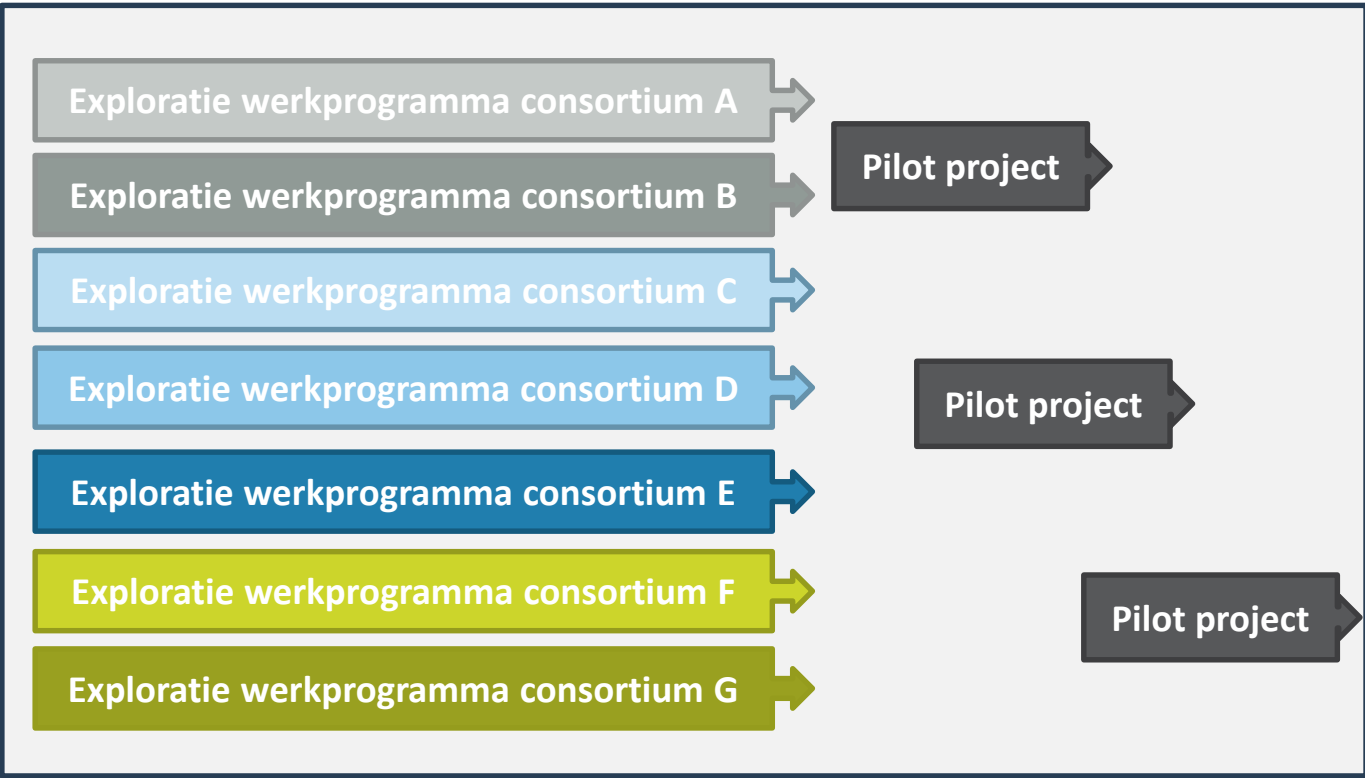

Planning

Veilig en verantwoord

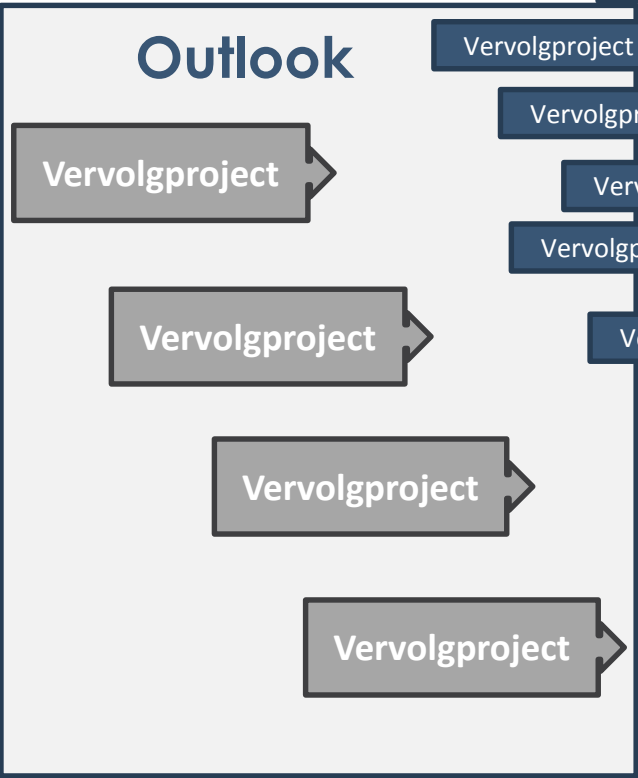
2018

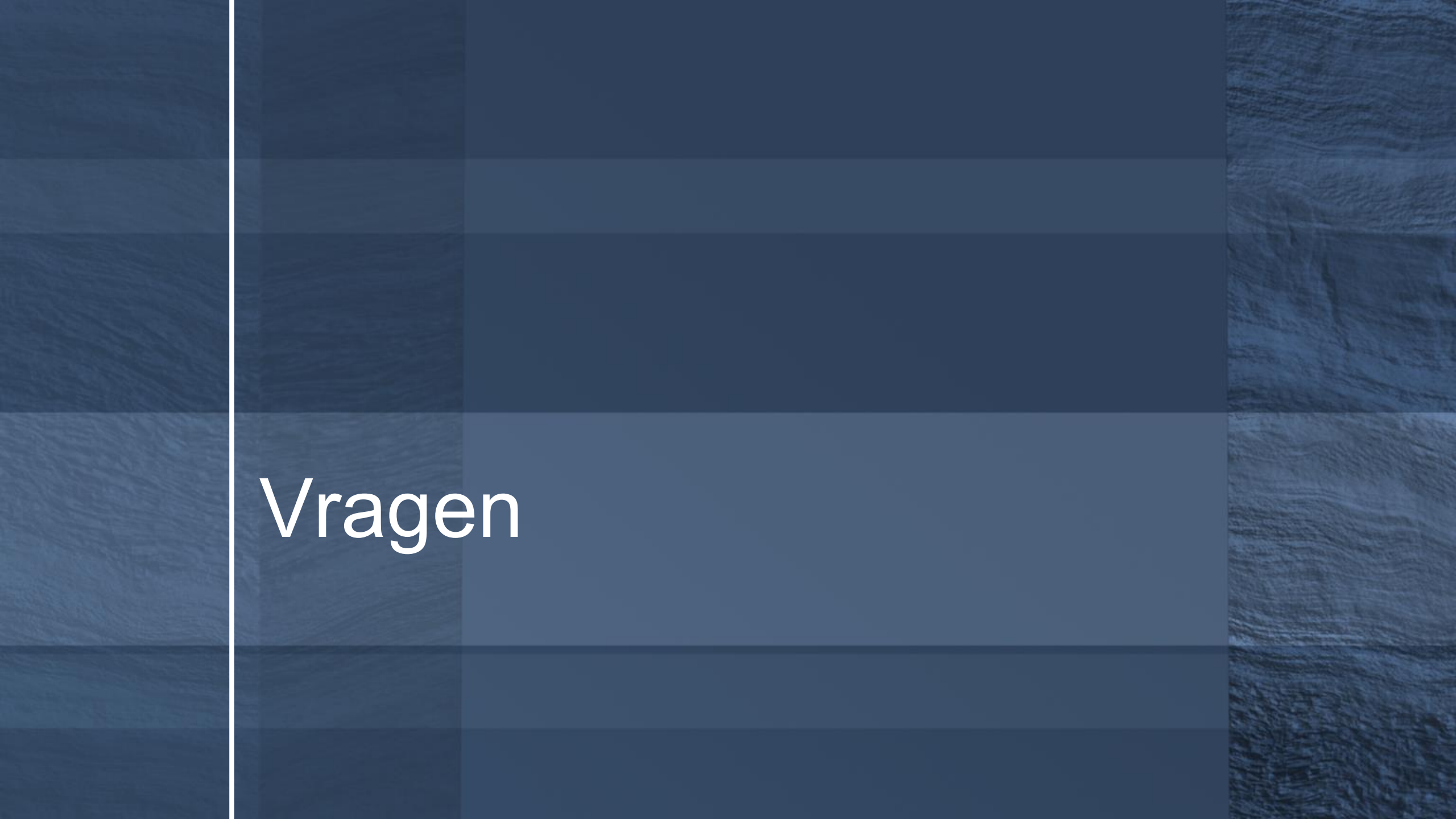
2020

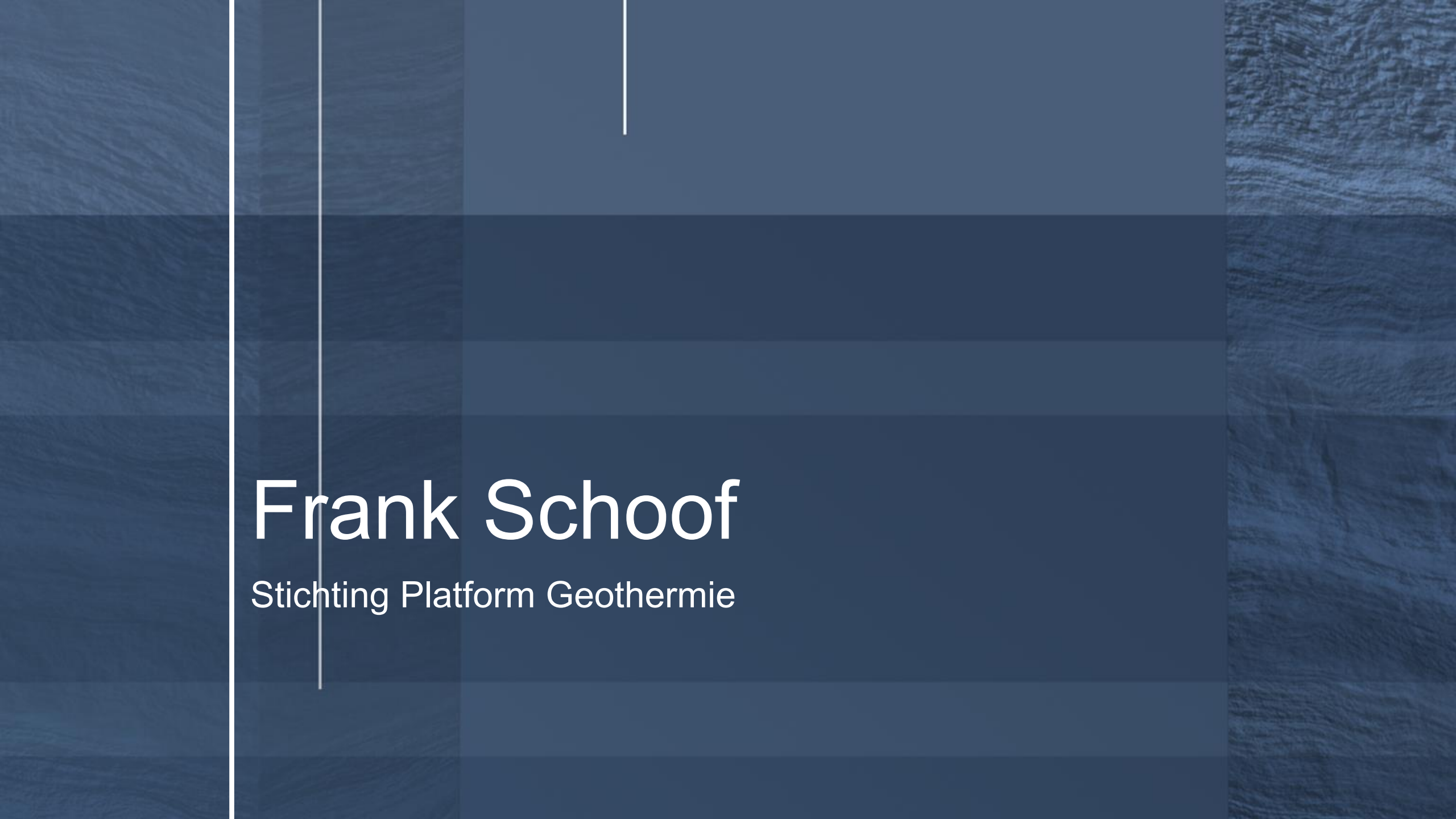
Versnellen

2025

Vragen

Frank Schoof

Stichting Platform Geothermie

Pauze

Panel gesprek

Olof van der Gaag	NVDE
Martin van der Hout	DAGO
Lodewijk Burghout	Oost Brabant
Bernard Dost	KNMI
Thirza van Daalen	TNO
Berend Scheffers	EBN

Samenvatting en afsluiting

Het UDG team

Berend Scheffers

Director Strategy & Technology EBN B.V.

Hartelijk dank

Als u nog vragen of opmerkingen heeft naar aanleiding van dit seminar of het UDG programma, neem dan contact op met communicatie@ebn.nl

ULTRADIEPE

BR

W